

JAVASLATOK

AZ ÚJ FELSŐOKTATÁSI TÖRVÉNY KONCEPCIÓJÁHOZ

Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája

Budapest
2010. november - december

Készítette:

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának Elnöksége

Körösparti Péter elnök
Maszlavér Gábor alelnök
Nagy Dávid alelnök
Báli Bernadett elnökségi tag
Gáspár Marcell elnökségi tag
Szűcs Gabriella elnökségi tag
Teleki László elnökségi tag

az intézményi hallgatói önkormányzatok tisztségviselőinek segítségével.

Ióváhagyta:

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának Választmánya

Elfogadta:

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának Közgyűlése

Szombathelyen, 2010. december 4-én

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	5
JAVASLATOK A MUNKAERŐ-PIACI KAPCSOLATTARTÁSRA.....	6
EGYETEMEK ÉS FŐISKOLÁK - A BOLOGNAI RENDSZER FELÜLVIZSGÁLATA.....	8
A KÉPZÉS, KÉPZÉSI SZERKEZET	9
A TANÁRKÉPZÉS.....	11
A TEHETSÉGGONDOZÁS.....	11
A SZAKKOLLÉGIUMOK	13
A HALLGATÓK.....	14
A FELVÉTELI RENDSZER.....	14
ELŐNYBEN RÉSZESÍTÉS A FELSŐFOKÚ FELVÉTELI ELJÁRÁSBAN	14
<i>Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű jelentkezők</i>	14
<i>Fogyatékkal élő hallgatók</i>	15
SZŰRŐK ÉS EGYÉB KÖVETELMÉNYEK	16
HALLGATÓI JUTTATÁSOK, ÖSZTÖNDÍJRENDSZER.....	19
<i>Teljesítmény alapján adható ösztöndíjak</i>	19
<i>Rászorultság alapján adható ösztöndíjak</i>	19
KOLLÉGIUMI ELHELYEZÉS.....	22
A HALLGATÓI KÉPVISELET	23
A FINANSZÍROZÁS	26
NEMZETKÖZI VONATKOZÁSÚ RENDELKEZÉSEK.....	27
A FELSŐOKTATÁS MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSA.....	28
MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS AZ ORSZÁGOS SZERVEZETEK ÁLTAL	28
MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS A HALLGATÓK ÁLTAL	29
NYELVI KÉPZÉS A FELSŐOKTATÁSBAN, A NYELVVIZSGAKÉRDÉS KEZELÉSE	30
ZÁRSZÓ	32
1. SZÁMÚ MELLÉKLET	33
A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY IRÁNYÍTÁSÁBAN VALÓ HALLGATÓI RÉSZVÉTEL FORRÁSAI	33
<i>A bolognai célok</i>	33
<i>Az Alkotmánybíróság felsőoktatási intézményi autonómia kereteit, tartalmát megalapozó „jogalkotói tevékenysége”</i>	33

Bevezetés

A jelenleg hatályos felsőoktatási törvény nem ad adekvát választ a magyarországi felsőoktatásnak az egész társadalom számára tapintható problémáira. Az intézményrendszer hallgatói létszámhoz kötött finanszírozása láthatólag amorfi képzésszerkezeti struktúra kialakulásához vezetett, melyben a fenntarthatóság érdekében célá vált minél több szak akkreditálása, valamint indítása, és ahol a hallgató sokkal inkább az intézmény létfenntartásának forrása, mintsem leendő jól képzett értelmiségi, munkaerő piaci szereplő lett. A közép- és felsőoktatásban zajló egymásra ható kedvezőtlen folyamatok külső beavatkozás nélkül már nem változtathatóak meg. Mindezek szellemében nem kérdéses, hogy új felsőoktatási törvényre van szükség, melynek középpontjában az értékalapúság, átlátható, a felsőoktatás szereplői által elfogadott mutatószámokon alapuló finanszírozás, a minőség, valamint a felsőoktatás és a munkaerőpiac egészséges kapcsolata áll.

Az új felsőoktatási törvényt megalapozó koncepció bevezetőjében foglaltakkal, melyek kimondják, hogy a felsőoktatást a nemzeti fejlődés szolgálatába kell állítani, egyetértünk. A jelenlegi terjengős, sokszor követhetetlen és túlszabályozott felsőoktatási törvény helyett létjogosultságát látjuk annak, hogy az új törvény elődjével szemben átláthatóbb struktúrában fektesse le az intézményrendszer alapvető működésének feltételeit, az állam – mint a nemzeti érdekek képviselője – által elvárt követelményeket.

Azonban a koncepció egészét tekintve aggályosnak tartjuk, hogy a hallgatók mindennapi életét érintő és befolyásoló kérdések szinte mindegyike csak alacsonyabb szintű jogszabályok által kerülne meghatározásra. Álláspontunk szerint a keretjellegű szabályozás csak akkor lehet jó megoldás, ha **a részletszabályokat tartalmazó rendeletek tervezetei az új felsőoktatási törvény kodifikációját megelőzően a közvélemény és a felsőoktatás szereplői előtt ismertté válnak.**

A koncepció tézisei közül többek között elfogadjuk azt az állítást, hogy a felsőoktatás közszolgálat, de mégis fel kell hívnunk a figyelmet arra a tényre, hogy mint olyan, nem függetleníthető a munkaerő-piaci elvárásoktól, és fenntartása nem lehet pusztán állami feladat. Az elmúlt években több egyetem kiváló kapcsolatokat létesített a vállalati szféra több szegmensével, melyek hozzájárulnak egy-egy intézmény finanszírozásának stabilitásához, és az előnyös gazdasági kapcsolatok mellett az oktatás tartalmának fejlesztéséhez is értékes információkkal szolgálnak az intézmények részére. A már-már közhellyé váló megállapítás, mely szerint a magyar felsőoktatás minősége kritikán aluli, de legalábbis közelébe sem ér a 30 évvel ezelőtti szintnek, súlyos általánosítás, mely ilyen sarkosan fogalmazva nem felel meg a valóságnak. Gondoljunk csak arra, hogy több olyan intézmény is van ma Magyarországon, amelyben több ezres nagyságrendben tanulnak külföldi

állampolgárok angol nyelvű képzéseken, valamint több egyetem is rendelkezik azzal a tudományos és innovációs tevékenységgel, melyek feljogosították a kutatóegyetem cím elnyerésére.

Mindezek megemlítése azért kiemelten fontos, mert bár túlsúlyban vannak a jelenleg hatályos felsőoktatási törvény rendelkezései által kiváltott, vagy már korábban is meglévő, általa tovább súlyosbított negatívumok, mégis a jobbító szándékot nem megkérdőjelezve, körültekintően kell az átalakítást végrehajtani, hogy az elmúlt időszakban sokszor a törvényi szabályozás adta lehetőségeket kihasználó felsőoktatási intézmények által teremtett értékek és pozitívumok ne vesszenek el.

Javaslatok a munkaerő-piaci kapcsolattartásra

Felsőoktatási intézményeink vállalatokkal és a munkaerőpiaccal való egyre aktívabb kapcsolata a nemzetközi versenyképesség záloga. Éppen ezért az új felsőoktatási törvényből nem hiányozhatnak a megfelelő biztosítékaik annak, hogy intézményeink helyt tudjanak állni a nemzetközi versenyben. Az egyetemek kutatási tevékenységének lépést kell tartania a világ élvonalával. Ugyanakkor a felsőoktatás közszolgálat, amelyben az intézmények nem a piaci szemlélettel működnek, hanem a jelen és a jövő nemzedékei érdekeinek kell megfelelniük.

Amennyiben a tervezet ebben a formában megvalósul, az intézmények működése az állam által biztosítottá válik, vagyis **nem kell erőfeszítéseket tenniük sem azért, hogy több hallgatójuk legyen, sem azért, hogy olyan képzési kínálatot alakítsanak ki, amely találkozik a hallgatók vagy a munkaerőpiac igényeivel.** A tervezet a felvehető hallgatói létszámok munkaerő-piaci igényeknek megfelelő megállapítását is az állam hatáskörébe utalja. Más helyen viszont az új koncepció **nagy jelentőséget tulajdonít a munkaerő-piaci kapcsolatoknak**, viszont a szövegben ehhez kapcsolódó, konkrét javaslatok szinte egyáltalán nem jelennek meg. Támogatjuk és segítjük az olyan irányú elképzeléseket (pl. a HÖÖK kezdeményezésére 2006-ban alakult Karrierirodák Országos Kerekasztala, KIOSZK), melynek fő céljai között szerepel **a munkáltatói oldaltól származó visszacsatolások összegyűjtése, elemzése és kommunikációja.** Véleményünk (egyeztetve a Magyar Országgyűlés Foglalkoztatási és Munkaügyi Bizottságával) szerint, egységes munkaerő-piaci elvárásokat nem lehet a felsőoktatás számára felhasználható formában megfogalmazni, erre a munkaerőpiac nem képes. A tananyagra, fejlesztendő kompetenciákra vonatkozó elvárások a tapasztalatok szerint helyi (Győr – Audi, Kecskemét – Daimler-Benz, Dunaújváros – Hankook), vagy ágazati (Budapest, Debrecen, Szeged, Pécs – orvostudomány) szinten fogalmazódnak meg. Az általánosan érvényes elvárások megfogalmazása helyett javasoljuk **a helyi/ágazati kommunikáció megteremtését**, a már meglévő és a jövőben keletkező információk

összegyűjtését. Mindezek megvalósításában komoly szerepet kaphatnak akár az intézményekben működő, átalakuló Gazdasági Tanácsok is.

A munkaerőpiac, a foglalkoztatáspolitikai kettős szorításban van. Egyrészt a munkanélküliség csökkentése érdekében munkahelyeket kell teremteni, másrészt jogosan merül fel a munkáltatói oldal részéről a megfelelő tudású szakemberekre vonatkozó igény. Azon túl, hogy a sikeres kommunikációból nyert információk mentén a felsőoktatás folyamatosan fejleszti önmagát, meg kell határozni a munkaadók szerepvállalását is (finanszírozás, képzés).

Európai szinten is problémát jelent a felsőoktatásban tapasztalható lemorzsolódás. A „lemorzsolódó” hallgatók nagy része nem feltétlenül kerül ki a felsőoktatásból, sok esetben tanulmányai közben ébred rá, hogy nem a megfelelő tudományterületet/szakot választotta. **A jelenség kezelésére indokolt a pályaaorientációs tanácsadás hangsúlyos megjelenése az intézményekben.**

A felsőoktatásban részt vevő hallgatók elsődleges célja az értékes diploma, az alkalmazható tudás és a szükséges kompetenciák megszerzése. A diploma értékének egyik legjobb fokmérője az, hogy adott oklevél megszerzésével, hogyan alakulnak a friss diplomások elhelyezkedési esélyei. Ennek nyomán követésére, a jelenlegi törvényben is rögzített, Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) keretei közt nyílik lehetőség. A DPR intézményenként eltérő módszerrel és sikerrel valósult meg. A jelenlegi törvény csupán a DPR intézményének meglétét teszi kötelezővé, a megvalósítás módját nem tartalmazza. Ezért javasoljuk egy **országosan egységes, minden intézményben alkalmazható nyilvántartási rendszer megalkotását és rögzítését.** Az így nyert statisztikák segíthetnek meghatározni a kimeneti kompetenciák fejlesztésének irányvonalait, valamint a későbbiekben alapul szolgálhatnak az egyes szakokra vonatkozó országos keretszámok megállapítása során is.

A munkaerőpiaccal való kapcsolattartás erősítése kiemelt jelentőségű feladata a felsőoktatási intézményeknek. **Szükséges lenne olyan szervezetet definiálni minden intézményben, amelynek feladata a hallgatók elhelyezkedésének segítése, az életpálya-tervezés, karrier-tanácsadás.**

A célok (javaslatok) megvalósítása érdekében javasoljuk egyfajta országos munkaerő-piaci testület felállítását, melynek fő feladatai (a fentieknek megfelelően) a következőképp határozhatók meg:

- DPR országos koordinációja
- Helyi/ágazati igények összegyűjtése, alkalmazása
- Munkáltatók szerepvállalásának összehangolása
- Pályaaorientációs tanácsadás fejlesztése

- Munkaerő-piaci ismeretek beépítése a felsőoktatási képzési programokba
- Felsőoktatási munkaerő-piaci tanácsadók szakmai hálózatának megteremtése

A HÖÖK és a KIOSZK örömmel vállal szerepet a testület létrehozásában, a feladatok ellátásában.

Egyetemek és főiskolák – a bolognai rendszer felülvizsgálata

A nyilvánosságra hozott vitaanyag részletesen foglalkozik a főiskolai és egyetemi szint újbóli elkülönítésével, valamint a feladatok részletes meghatározásával is. A főiskolákra inkább a gyakorlati oktatást, míg az egyetemekre elméleti alapú oktatást vezetne be. Ezen logika szerint intézménytípusonként meg kell határozni az oktatható képzésszinteket is. Azaz a főiskolák felsőfokú szakképzést és alapképzést biztosítanak (gyakorlati tudás), az egyetemek alap- és mesterszinten oktatnának, továbbá doktori iskolákat tartanak fent (elméleti tudás). A magyarországi kapacitás-eloszláshoz (főiskolai és egyetemi) igazodva szükséges az alapképzést mindkét intézménytípusban biztosítani. Meglátásunk szerint a koncepció készítői valójában a hatvanas-hetvenes évek felsőoktatását szeretnék újraalkotni a 21. században.

A világban létező kétféle felsőoktatási rendszer, az elméleti képzést nyújtó egyetemek és a gyakorlati képzést nyújtó főiskolák kettősségére (és átjárhatatlanságára) épülő duális (porosz és orosz eredetű), valamint az egymásra épülő képzési ciklusokat követő, intézménytípusoktól független lineáris (angolszász eredetű) felsőoktatás modellje közül az európai országok, köztük az első Fidesz-kormány vezette Magyarország is, a Bolognai Nyilatkozat 1999-es aláírásával az utóbbi mellett tették le a voksukat. A többciklusú képzés egyik alapelve, hogy a gyakorlatias tudást az alapképzésben sajátítsa el a hallgató, a kutatói/akadémiai tudás a mesterképzésben szerezhető meg. A tervezet ugyanis egyrészt megpróbálja elkülöníteni az egyetemi és főiskolai intézménytípust, másrészt meghagyná a bolognai rendszert. Ugyanakkor – ellentmondva a kétciklusú képzési rendszer említett eredeti logikájának – az alapképzés „szétválasztása” révén, vagyis az „elméleti” és „gyakorlati” alapképzések kettős rendszerével, illetve azzal, hogy lehetővé tenné intézményi döntéssel azon szakok esetében az osztatlan képzés létrehozását, amely szakokból intézményen belül van alap- és mesterképzés is, lényegesen felpuhítaná azt és megadná a visszarendeződés lehetőségét a régi típusú képzési szerkezet felé.

A bolognai rendszer bevezetésének egyik célja az volt, hogy a felsőoktatás bachelor szintjén minden intézményben és szakon, ahol bevezették, főként gyakorlati szemléletű oktatás induljon el. Mára egyértelmű, hogy az átgondolatlan tantervek

miatt nem sok szak esetében érte el célját az intézkedés, sok esetben az oktatás minőségét is negatívan befolyásolta.

Kérdés, hogy az új tervezet szerint nem részletezett elkülönítés hogyan változtatná meg a szakok tanrendjét. Mi lesz azokkal a szakokkal, amiket korábban főiskolán és egyetemen is oktattak? Két megközelítésből lehet majd tanulni ugyanazt, ebben az esetben azonban hogy lehetséges egy közös mesterszak indítása?

A bolognai folyamat értékelése valóban fontos feladat, ám kérdés, milyen mérőszámok alapján lehetséges a felülvizsgálata, főleg úgy, hogy a legtöbb bevezetett mesterszakon még nem is végzett hallgató.

Egyetértünk azzal, hogy azokon a szakokon, amelyeken az oktatás minőségének rovására ment a kétszintű képzés bevezetése, ott állítsák vissza az osztatlan képzési formát. Tisztán szeretnénk azonban látni azt, hogy az esetleges felülvizsgálatot ki, hogyan, és mi alapján végzi. Véleményünk szerint **alapvető elvárás, hogy ebben a folyamatban az érintett hallgatók is részt vehessenek**, mivel őket érinti közvetlenül minden változás.

Várjuk annak a magyarázatát, hogy a vitaanyag kidolgozói milyen adatok, hatástanulmányok alapján állapították meg azon mutatókat, mint például az egy minősített oktatóra jutó nappali tagozatos hallgatók aránya. Ezeket az értékeket kitalálni egyszerű, azonban jelen pillanatban – és a közeljövőben – nem várható el a magyarországi felsőoktatási intézményektől ezek betartása, és számos nagy hagyományú intézmény karai akadnának fenn ezen a rostán, mert nem felelnek meg a koncepcióban rögzített 25 hallgató/ minősített oktató számadatnak. Meg kell látni a különbséget a különböző szakok között: egy gyakorlatigényes szakon valóban fontos az alacsony oktató-hallgató arány, de miért elvárás ez például a kommunikáció szakon?

Szintén fontos kérdés, hogy a munkaerőpiac hogyan fogja elkülöníteni a főiskolai és egyetemi végzettséget. Nem kaptunk arról információt, volt-e egyeztetés erről a munkáltatókkal, foglalkozott-e egyáltalán valaki ezzel a kérdéskörrel. Felvetődik az is, hogy a külföldi egyetemek és munkáltatók vajon értékelik-e ezt a folyamatot, és nem fogják-e hátrányosan megkülönböztetni az azonos szakon főiskolán végzett alapképzés teljesítését az egyetemen végzett azonos tanulmányokhoz képest.

A vitaanyag ebben a kérdéskörben kifejezetten problémás. Olyan, légből kapott információk, célzások és számok szerepelnek benne, melyek meghatározását, annak módját nyilvánosságra kell hozni. Amennyiben a felsőoktatás közérdek, **a javaslat kidolgozói tegyék közzé az összes rendelkezésükre álló információt és hatástanulmányt, amely megállapítja, hogy indokoltak ezek a változtatások.** Egyetértünk a bolognai folyamat felülvizsgálatával, de ebbe a hallgatókat és képviselőiket is aktívan be kell vonni.

A képzés, képzési szerkezet

A koncepció a kreditrendszer átalakításáról meglehetősen szűkszavú, kialakítását külön jogszabály hatáskörébe utalja. Mi mégis fontosnak tartjuk megemlíteni az ezzel kapcsolatos tapasztalatainkat és javaslatainkat, mivel a hallgató számára a képzés alapját az egymásra épülő tantárgyak elvégzése jelenti.

2003 őszén megtörtént az összes magyar felsőoktatási intézményben a kreditrendszer bevezetése. A kitűzött célok között többek között szerepelt az intézményen belüli, a magyarországi intézmények közötti és a nemzetközi szinten is megjelenő mobilitás erősítése, illetve a korábbi tanulmányok során szerzett kreditek átlátható beszámítása. Hasonlóan a többciklusú képzés bevezetésénél tapasztaltakhoz, a kreditrendszer sem tudta teljes mértékben teljesíteni az általa remélt változásokat. A kreditallokáció alapját sok esetben nem a kredit valódi jelentése határozta meg (a hallgatói munkaóra mértékegysége), hanem a tantárgyakat gondozó oktatók aktuális intézménypolitikai súlya, bevezetése az esetek többségében nem eredményezte a tantárgyak újrastrukturálását, a tanegységlisták újratervezését. A legtöbb esetben az egyes tantárgyakat ellátták kreditszámokkal, amelyek azonban közel sem tükrözték a valós értékeket. Ugyanakkor a kreditet elkezdték mérőszámmak használni a térítések, az intézményfinanszírozás, illetve az oktatói terhelések terén, holott ezek mérésére ez a kredit nem alkalmas. A kreditbefogadás és tanegység-elismerés rendszere nem tisztázott.

Az új törvénynek rendelkeznie kell a kreditbefogadásokról, és a tanegység-elismerésekről a következők szerint:

- **kreditbefogadás elvi tételeinek tisztázása törvényi szinten (milyen szintről, milyen szintre lehet befogadtatni, ugyanarra a kreditre kiadható több diploma?)**
- **mikor köteles befogadni az intézmény a kreditet és tanegységet, adott tartalmi egyezés, valamint tanulmányi százalékot illetően is**
- **egyedül kiadható-e egy adott intézményben diploma, ha valaki a tanegységeinek egy nagyobb részét (50% vagy több) máshol végezte?**
- **külföldi tanulmányok kreditértéke és a magyar kreditértékek közti különbségek kiegyenlítése**

Mivel több esetben a kredittel próbálják az intézményi ráfordítást is mérni, holott az a hallgatói munkaórát méri, javasoljuk, hogy **legyen kiemelve az oktatói munkaóra, ami az intézményi ráfordítás alapját képeze.**

A tantárgyi egymásra épülések terén is a bolognai rendszer hibás bevezetése okozza a legtöbb problémát. Mivel az egyetemi végzettséget adó ötéves szakok képzési programját sok esetben belesűrítették 3-3,5 évbe, ezért értelemszerűen az egymásra

épületek is besűrűsödtek. Ez nagy probléma, ugyanis amíg a múltban 5 év alatt volt lehetőség arra, hogy a hallgató behozza a lemaradást, itt sajnos nincs.

Teljesen általánosnak mondható, hogy a tantervekben olyan láncok vannak, amelynek egy-egy darabját esetleg a hallgató nem teljesíti az első tárgyfelvevételkor, egész évet csúszik a tanulmányaival.

Más esetekben a korábbi osztatlan képzést „elvágták” a 6. félév után. Az első hat félév anyaga az alapképzésbe, a második négy félév anyaga a mesterképzésbe került, így az alapképzéses diploma megszerzéséhez nem társult alkalmazható tudás.

Mindenképpen alakítani kell az egymásra épületek rendszerén, ami nem azt jelenti, hogy megszüntetjük az előfeltételek rendszerét, de egyfajta megoldás lehetne sok esetben, **ha nem az egész tárgy lenne az előfeltétel, hanem pl. csak a gyakorlati rész (az aláírás).**

A tanárképzés

Bármilyen lesz is a tanárképzés struktúrája, **a végleges döntés megszületése előtt elengedhetetlennek tartjuk, hogy országos felmérések és hatástanulmányok készüljenek a jelenlegi és a korábbi tanárképzési rendszerről.** A tanulmányoknak és a felméréseknek tartalmazniuk kell a gyakorló pedagógusok, a közoktatási intézmények és a felsőoktatási intézmények véleményét, igényeit, javaslatait. Fel kell mérni az eddigi tapasztalatokat az évek óta pedagógusként dolgozók, a frissen végzett pályakezdők, a tanítási gyakorlatot végzett/végző hallgatók, a jelenlegi osztott képzési rendszerben tanárképzést végző alap- és mesterszakos hallgatók, a szakmódszertanos és pedagógia-pszichológia tárgyakat tanító oktatók, a vezető- és mentortanárok részéről.

Csak alapos felmérések után lehet megfontolt, a valódi igényeket kiszolgálni képes, minőségi tanárképzési rendszert kidolgozni, és eldönteni a struktúrával és a tartalommal kapcsolatos vitás kérdéseket. A megfelelő hatástanulmányok válaszokkal szolgálhatnak arra, hogy melyik szervezeti felépítés biztosítja a magas szintű tanárképzést leginkább, melyik struktúra elégíti ki inkább az elérni kívánt eredményeket.

Álláspontunk szerint **a tanárképzésnek országosan minden egyetemen és főiskolán egységesnek kell lennie, a humán és természettudományos tanárokat azonos struktúrában kell képezni, a felső tagozatos és a középiskolai oktatásra egyaránt fel kell készíteni a leendő tanárokat.** Fontosnak tartjuk azonban ez utóbbi szempont esetében hangsúlyozni, hogy a felső tagozaton oktató tanárok képzése és a négyéves középiskolai tanárok képzése nem csupán a szakmódszertan kapcsán igényel elkülönítést, hanem a diszciplináris tananyag kialakításakor is figyelmet kell

fordítani a különbségekre, valamint arra, hogy mindkét terület szükséges módszertanát és ismeretanyagát elsajátíthassák a tanár szakos hallgatók. Emiatt mind a pedagógiai, mind pedig a szaktanári modulokban meg kell jelennie a különbségeknek.

A tehetséggondozás

A felsőoktatás alapfeladata a véleményformálók rétegének kitermelése, felkészítése. Ennek eszköze a tehetséggondozás, mely megvalósítja a tömegképzésen belüli elitképzést, a harmadik generációs egyetemek alapvető ismérvét. A szellemi elitet majdan alkotó hallgatókat ki kell szűrni, fel kell karolni, pályájukat követni, biztosítani számukra helyet és lehetőséget az őket illető szerep betöltésére.

A felsőoktatási intézményeknek meg kell alkotniuk képzési területenként saját tehetségdefiníciójukat és ennek tükrében a hatékony minőségirányítás által koordinált, koncepcionálisan átgondolt tehetséggondozási rendszerüket, és ki kell termelniük a rendszereket működtető és fejlesztő szakembereket (ez utóbbi különösen a kutató- és kiváló egyetemekkel szemben kell, hogy elvárás legyen). A rendszereknek összhangban kell működnie a közoktatással és speciális karrier-tanácsadással kell kiegészülnie.

A rendszereknek mindenképp tartalmazniuk kell tehetséggondozó oktató által koordinált és patronált közösségi tevékenységet, mely kiegészülhet a közösségi kapcsolatok erősebbé tétele céljából az intézményi bentlakással (jelesül szakkollégiumok) a hatékonyság jegyében. Ugyanezen okból célszerű a tudományos diákkörök működését is törvénybe foglalni.

Célravezető, ha a tehetségek megkapják a lehetőséget önmaguk fejlesztésére, ami felügyelet mellett különösen inspiráló lehet. Ez történhet alapvetően **a meghirdetett kurzusokra való bejutás elősegítésével, speciális kurzusok indításával, avagy a tanmenet gyorsításával**. Ugyanakkor a legkiválóbbak fejlődését a **tutorális oktatásmód segítheti legjobban, vagyis az oktató és egyetlen hallgató közti konzultációs kapcsolat**.

A közösségek számára is meg kell adni a lehetőséget az önfejlesztésre, minthogy a generációs konfliktusok a tudásanyag és kutatás fejlődésében is megmutatkoznak. Ebben a tehetséggondozási formában az oktató csak patronáló szerepet kell, hogy betöltsön.

Célszerű az egyetemek akár egészétől ezen tehetséggondozási struktúrák rendszerszerű alkalmazását megkövetelni. Ez a rendszer azonban költséges, melyet az intézmény költségvetésében el kell különíteni. A szerepet vállaló oktatók és koordináló testületek, hivatalnokok díjazása, a helyszínek fenntartása, az

eszközigeny és a hallgatók támogatása többletforrásokat igényel, melyek megadását az állam az intézményi tehetséggondozási rendszer akkreditálásához kötheti. A kapcsolódó szolgáltatások egy részét (szűrés, karrier-tanácsadás, pályakövetés) ugyancsak érdemes az intézmények saját hatáskörébe utalni, ezzel motiválva őket a közoktatással és a munkaerőpiaccal való fokozott kapcsolattartásra.

Javasoljuk, hogy a tehetséggondozási tevékenység kapcsán definiálásra kerüljenek az intézmények által ellátandó alábbi alapfeladatok:

- Szűrés: komplex osztályozó rendszer a köz- és felsőoktatási intézmény illetve a diák avagy hallgató tevékenységét is monitorozva (verseny- és tanulmányi, beleértve nyelvvizsga stb eredmények, szervezeti tevékenységek és eredmények, elnyert ösztöndíjak)
- Rendszer: egyéni és közösségi, irányított és önfejlesztés lehetőségeit felvonultató, sűrítést és gyorsítást egyaránt lehetővé tevő koordinált szabályzati szisztéma
- Támogatás: belföldi és nemzetközi, állami és intézményi ösztöndíjak sora, kutatási művészeti és sportlehetőségek együttese, karrier-tanácsadás és multidiszciplináris tanulási lehetőségek, oktatói és hallgatói munkadíjakkal való elismerése

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy **a tehetséggondozás lényegénél és céljainál fogva a felsőoktatási rendszer legrugalmasabb és legmobilisabb része kell, hogy legyen** (mint ahogy eddig is az volt!): ennek fényében a cél nem a túlszabályozás, hanem a támogatás. Nem szabad „lezárni” a tehetséggondozást bizonyos, mára már bevált formák kiemelésével és kizárólagossá tételével. Az új felsőoktatási törvénynek biztosítania kell az intézmény autonómiáját arra vonatkozóan, hogy szükség és igény szerint új lehetőségekkel, formákkal és eszközökkel bővíthesse a saját kínálatát.

A szakkollégiumok

A javaslat jó meglátásokat tesz a szakkollégiumok működésével kapcsolatban: „A szakkollégiumok tagjai lehetnek bentlakó vagy külsős diákok.” Ez jelenleg nem érvényes minden szakkollégiumra, ezért támogatjuk a kijelentést, hogy **a szakkollégiumok által nyújtott tehetséggondozó programokba való bekerülés ne a lakcímétől függjön, hanem az egyén ambíciójától és képességeitől.**

Pontosan szabályozni kellene, hogy milyen személyi és tárgyi feltételek, illetve szakmai program mellett alakulhatna szakkollégium. Éppen ezért a tervezetben megfogalmazott elgondolással **a szakkollégiumok akkreditációs lehetőségéről és az akkreditált szakkollégiumok számára adható külön támogatás lehetőségéről teljes mértékben egyetértünk**, mivel a tanulmányaikon kívül kutatói munkát végző hallgatók számára ez a javaslat több lehetőséget és jobb perspektívákat nyújt.

A szakkollégium vezetése kapcsán a koncepcióban megfogalmazott elképzelés segíti a szakkollégiumok működését, a tehetséggondozást gördülékennyé, jól működővé teszi, emellett javítja a kommunikációt az egyetem és a tehetséggondozást végző kollégium között. Mindazonáltal nem értünk egyet azzal a megköttéssel, hogy igazgatói kinevezést csakis egyszéri alkalommal lehessen meghosszabbítani.

Összességében a tehetséggondozással kapcsolatos meglátások előremutatóak és segítik a tudományos elit képzését, utánpótlását.

A hallgatók

A felvételi rendszer

A felvételi rendszer meghatározó a minőségi felsőoktatás tekintetében. Az elmúlt években komoly változásokon ment keresztül, ami több esetben komoly kritikákat vont maga után. A jelenlegi szabályozást (400+80 pontos rendszer) kiegészítendő **támogatjuk a legalább egy emelt szintű érettségi kötelezővé tételét**, azzal a kitéttel, hogy **a bevezetést megelőző években érettségizők számára ingyenes legyen a vizsga. A két emelt szintű érettségi vizsga kötelezővé tételét túlzottnak tartjuk** mindaddig, amíg a közoktatásban nem kerülnek megteremtésre azok a feltételek, amelyek képessé teszik a középfokú oktatási intézményeket arra, hogy nagy számban készítsék fel az emelt szintű érettségire a diákokat. Emellett **hosszú távon** (a közoktatásban a megfelelő feltételek megteremtését követően) **kívánatosnak tartjuk azt is, hogy egy középfokú komplex nyelvvizsga is a felsőoktatásba kerülés feltétele legyen.**

A mesterképzésekre való felvételi szabályozását – a tág keretek meghatározásán túl – továbbra is **az intézmények hatáskörébe utalnánk.**

Előnyben részesítés a felsőfokú felvételi eljárásban

Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű jelentkezők

Jelenleg a felvételi eljárás során a hátrányos helyzetű jelentkezők 25, a halmozottan hátrányos helyzetű jelentkezők 50 pluszpontban részesülnek.

Javasoljuk, hogy mindenki elsősorban tanulmányi felkészültség alapján, hasonló eséllyel kerüljön be a felsőoktatásba. Amellett, hogy kiemelten fontosnak tartjuk a hátrányos helyzetű fiatalok támogatását és bekerülését az intézményekbe, **nem indokolt, hogy szociális helyzetük miatt magasabb pontban részesüljenek, mint tanulmányiak által. Fontos, hogy részesüljenek pluszpontban, de a felvételi eljárás során az előnyben részesítés kategóriájában adható pluszpontok ne haladják meg**

a tanulmányi alapon adható pluszpontokat (például nyelvvizsga után járó pontok).

Hiszen a hátrányos helyzetű diákok esetében az előnyben részesítésnek pontosan az a rendeltetése, hogy az a gyermek, akinek anyagi források hiányában nem volt lehetősége letenni például a nyelvvizsgát, ne kerüljön hátrányba társaival szemben. (Ez utóbbi problémára egyfajta megoldást jelenthetne, ha szociális alapon lehetne pályázni a nyelvtanfolyam/nyelvvizsga költségének állami támogatására.) Ha növelni szeretnénk az oktatás színvonalát, akkor szükséges szigorítani a bekerülés feltételeit. Ellenben erősíteni kell azokat a tehetséggondozó programokat, melyek támogatják a nehéz szociális körülményekből érkező hallgatókat, hogy ne morzsolódjanak le tanulmányaik során. A jelenlegi Ftv. 66. § (7) bekezdése: *„A felsőoktatási intézmény mentorprogram keretében nyújt segítséget a hátrányos helyzetű hallgató tehetségének kibontakoztatásához. A mentorprogram megszervezésének elveit a Kormány határozza meg.”* 147. § (27) bekezdés: *„mentorprogram: a képzésnek az a sajátos formája, amelyben a hátrányos helyzetű hallgató felkészítéséhez, felkészüléséhez a felsőoktatási intézmény hallgatója, oktatója segítséget nyújt.”*

A Felsőoktatási Mentorprogram pontosan arra hivatott, hogy a nehéz szociális helyzetből jövő hallgatókat felkészült kortárssegítőkön keresztül támogassa, hogy tanulmányaikat ugyanolyan esélyekkel és tájékozottan tudják folytatni, mint társaik. A hátrányos helyzetű tehetséges fiatalok esetében nem a bekerülés okoz gondot, hanem a bennmaradás. Ebben kell továbbra is támogatni a hallgatókat.

Fogyatékkal élő hallgatók

A fogyatékkal élő fiatalok esetében is az előzőekben megfogalmazott törekvések érvényesülnek. **A koncepció szerint a pluszpontok mellett fenntartanak a számukra államilag támogatott helyeket is, ez utóbbit nem tartjuk helyesnek.** Nem gondoljuk, hogy ha valakit a középiskolában elért eredménye alapján nem vennének fel, de fogyatékkal élő hallgatóként mégis, az megfelelő módon helyt tudna állni az egyetemi tanulmányaiban. Véleményünk szerint **nem szabad, hogy a fogyatékoság meglétéén dőljön el a bejutás, hanem sokkal inkább a hátrányokat csökkentő támogatások szükségesek.** Nem a pluszpontok, hanem az intézményekben biztosított plusz képzési idő, speciális segédeszközök, akadálymentesítés segíti a hallgatókat. A fogyatékkal élő diákok, hallgatók képességeiben ugyanazon esélyekkel indulnak, mint társaik, de ahhoz, hogy elvégezzék tanulmányaikat, speciális támogatásra szorulnak. Abban kell segíteni a diákokat, hogy megtalálják a számukra megfelelő feladatot, munkát és hivatást. Ha megtalálják azon szakokat, amiket képességeikhez mértén teljesíteni tudnak, nincs szükségük a bejutáshoz előnyben részesítésre, mert a meglévő képességeik lehetővé teszik, hogy jól teljesítsenek, és utána el tudjanak helyezkedni a szakmájukban. Javasoljuk, hogy elsősorban az Életvezetési Központokat, Támogató Szolgáltatokat vagy akár a

Felsőoktatási Mentorprogram keretei között erősítsék meg az intézményekben a hallgatók támogatását, hogy azonos esélyeik legyenek elvégezni a képzéseket.

Nem szabad meglepednünk arról sem, hogy a hátrányos helyzetű és fogyatékkal élő fiatalok a felsőfokú felvételi eljárás során a jelentkezési lapon jelzik státuszukat, az előnyben részesítés mellett az Oktatási Hivatal regisztrálja őket, és sikeres felvételijük után továbbítja adataikat a támogató programok felé. Amennyiben kikerül az eljárásból az előnyben részesítés, képtelenség lesz ezen hallgatókat az intézményekben nyomon követni és támogatni. Javasoljuk, hogy ezen hallgatók továbbra is a felvételi eljárás során igazolhassák helyzetüket, hogy lemorzsolódásuk megakadályozásaként már a tanév kezdetétől részt vehessenek a programokban.

Bízunk abban, hogy egy külön kormányrendelet továbbra is szabályozni fogja, hogy milyen segítség jár az érintett hallgatóknak az egyes hátrányok esetén, illetve kérjük, hogy ezen rendelet csak úgy mint az összes többi kapcsolódó rendelet a törvénytervezet benyújtásának időpontja előtt legyen nyilvános és lehessen véleményezni. Tisztázni kellene azt is, hogy a hátrányok csökkentése érdekében kapnak-e a felsőoktatási intézmények külső segítséget (pl. megmarad-e a jelenlegi kiegészítő normatív támogatás a fogyatékossgal élő hallgatók után)? A törvénytervezetben foglaltak mindenképpen kormányrendelet szintű kiegészítésekre szorulnak, amelyben pontosan kifejtik a speciális szükségletű hallgatóknak adható lehetőségeket, az őket megillető jogokat.

Szűrők és egyéb követelmények

A hallgatók számára biztosított tantárgyfelvételi lehetőségek és vizsgaalkalmak számát az egész tervezet egyik alapvető problémájának látjuk. Azzal, hogy a jelenlegi tervezet általános megfogalmazást tartalmaz („A felsőoktatásban eltöltött idő ésszerű mértékben korlátozott, a hallgatóknak kellő erőfeszítést kell kifejtteniük a vizsgakövetelmények teljesítése érdekében.”), a kérdést nem megoldani, hanem inkább a szőnyeg alá söpörni igyekeznek a koncepció készítői. Ha alacsonyabb szintű jogszabályban meghatározásra kerül a tantárgyfelvételi és vizsgalehetőségek száma, a törvényi szintnél jóval kevesebb egyeztetésre lesz szükség a rendelkezés bevezetéséről vagy módosításáról. Ezért ezt a megoldást egyértelműen elutasítjuk. Ehelyett azt javasoljuk, hogy **a törvény azt rögzítse, hogy intézményi hatáskörben, a tanulmányi és vizsgarend keretében történik a tantárgyfelvételi és vizsgalehetőségek számának meghatározása.**

Egyetértünk azzal, hogy **minőségi szűrőket kell beépíteni a felsőoktatásba.** Ha valaki nem tud teljesíteni egy alapvető fontosságú tárgyat sokadik alkalommal sem, nem biztos, hogy pályaválasztási döntése helyes volt, valószínűleg érdemesebb lenne más szakra jelentkeznie. Az intézményekben jelenleg több tárgyfelvételt is

figyelembe véve összesen legalább 4-9 vizsgalehetőséget biztosítanak a hallgatók számára, ami elfogadható.

A vizsgaalkalmak számának korlátozását (vizsgaszűrő) az intézményi hatáskörbe utalt szabályozás esetében is elegendőnek tartjuk, a tárgyfelvételi lehetőségek számát véleményünk szerint nem lenne szerencsés korlátozni.

Nagyon sok olyan körülmény léphet fel a hallgatónál, ami gátolja egy tárgy első alkalommal történő teljesítését. Nem gondoljuk, hogy valakinek a szellemi képességeit az alapján meg lehet ítélni, hogy hányszor bukott el egy tantárgyat. Külföldi tanulmányok, TDK, szakmai projekt/kutatás, az oktató esetleges unszimpatíája mind szerepet játszhat abban, hogy a hallgató nem tudja teljesíteni azonnal minden tantárgyát. Sok hallgató tanulmányai mellett munkát vállal, ami a megélhetése miatt szükséges, de szintén hátráltathatja a tanulmányaiban. Nem szeretnénk, hogy egy hallgató ne kapjon diplomát, mert a mintatanterv utolsó félévében szereplő egyik tárgya nem sikerült negyedjére sem, mivel így az addig rá költött adófizetői forintok kárba vesznek. A vizsgaszűrő alkalmazása esetén a hallgató számára a legtöbb intézményben meg van adva arra a lehetőség, hogy ha mégsem tud kellőképpen felkészülni egy tárgyból a vizsgára, akkor a vizsgát megelőző napig még le tud jelentkezni, így nem veszít el egy vizsgaalkalmat.

A tantárgyfelvételek számának korlátozását (tárgyszűrő) nem javasoljuk akkor sem, ha intézményi hatáskörbe kerül a vizsgaalkalmak számának meghatározása. Az egymásra épülő, egymás előfeltételeiként meghatározott tantárgyak nem teljesítése esetén a hallgató féléveket, éveket csúszik, ami azt okozza, hogy államilag finanszírozott képzés esetén elhasználja a finanszírozott féléveit, így költségterítés fizetésére kényszerül. A költségterítéses képzésbe való átkerülés általi fenyegetettség elegendő ösztönzést jelent arra, hogy a hallgató minél hamarabb, ésszerű időn belül végezze el tanulmányait. Ahogy korábban említettük, mindemellett szükségesnek tartjuk a tantárgyi egymásra épülések rendszerének áttekintését, racionalizálását is.

Javasoljuk továbbá azt is, hogy **ha a hallgató egy tárgy félévközi követelményeit már teljesítette (félév végi aláírást szerzett), de mégsem ment el vizsgázni, akkor a következő félévben/félévekben vizsgakurzus formájában vehesse fel az adott tárgyat**, vagyis a következő félévben az órákat nem kell látogatnia, csak a vizsgára kell elmennie. Így megoldódhatna a többszöri tárgyfelvétel kérdése, és az intézménynek sem jelent további költséget a hallgató ismételt oktatása és vizsgára való felkészítése. Az intézményekben alkalmazott tanulmányi rendszerek (Neptun, ETR) rendelkeznek az ehhez szükséges modulokkal, így a nyilvántartás nem igényel külön kapacitást az intézmény/ tanulmányi osztály részéről.

A harmadik típusú szűrés **az adott félévben vagy a tanulmányok bizonyos szakaszában (pl. első két félévben vagy első négy félévben) teljesített kreditek**

számának vizsgálata, és a megfelelő számú kredit nem teljesítéséhez szankció rendelete (kreditszűrő).

Amennyiben ez a rendszer beépítésre kerül, rögzíteni kellene, figyelembe veszik-e a más intézményben/képzés keretében teljesített krediteket, illetőleg hogy jár-e kredit a szakmai gyakorlatra vagy egyéb olyan teljesítményért, ami nem tárgyakhoz köthető (pl. nyelvi félév).

Álláspontunk szerint kreditszűrés esetén csak a képzési és kimeneti követelmények szerinti szakmai tárgyakat vegyék figyelembe, és a szabadon választható tárgyak is csak a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott, a diploma megszerzéséhez szükséges, szabadon választható tárgyakból megszerzendő kreditmennyiség erejéig számítsanak ilyenkor (pl. ha a diplomához 20 kreditet kell megszerezni szabadon választható tárgyból, akkor a hallgató 20 kredit erejéig szabadon választható tárgyból is teljesíthesse a szűrőfeltételeket).

Mi történjen azokkal a hallgatókkal, akik nem teljesítették a követelményeket, akár tárgyfelvételtől, akár vizsgaalkalmak számáról, akár a teljesített kreditek számáról van szó? Álláspontunk szerint **az újrafelvételzési lehetőség megtiltása azonos szakra, azokban az esetekben, amikor a hallgató tanulmányi okokból elbocsátották, nem fogadható el**, és alkotmányossági aggályokat is felvet, mivel a hatályos Alkotmány garantálja az oktatáshoz való jogot minden állampolgár számára. Ehelyett a **finanszírozási formák közötti átsorolás lehetőségét adjuk meg az intézményeknek**. Azon hallgatók, akik az intézmény által meghatározott összes vizsgaalkalmat kihasználva sem teljesítették az adott tárgyat, illetve akik a legutolsó két aktív félévben a mintatanterv szerint előírt kreditek 50 %-át nem teljesítik, kerüljenek át költségtérítéses képzési formába (esélyegyenlőségi záradékkal: Erasmus, utólagos passziválás). Ugyanakkor a legjobb teljesítményű költségtérítéses hallgatók kerülhessenek át az államilag finanszírozott képzésbe.

A hallgatók teljesítményének minőségét több szempontból is szükséges ellenőrizni. Számunkra sem elfogadható, ha egyes hallgatók több éven keresztül állami támogatást igénybe véve elenyészően keveset haladnak képzésükben, és csak a képzésükhöz rendelkezésükre álló tanulmányi félévek végének közeledtével ébrednek rá, hogy tanulmányaikat már csak költségtérítéses képzésben képesek befejezni. A költségtérítés összege azonban sok képzés esetében túlságosan magas, mintsem hogy anyagi helyzetük azt kifizethetővé tegye, így diploma nélkül távoznak az intézményből, az állam által rájuk költött források pedig kárba vesznek.

Ezért véleményünk szerint **olyan tanulmányi szűrőt is be kell vezetni, amely kiterjed a teljes tanulmányi időre**, és olyan minimálisan teljesítendő kritériumokat tartalmaz, amelyek deklarálják az elfogadható leglassabb haladási sebességet a képzés hosszának függvényében. Így javasoljuk, hogy minden, 2011. szeptember 1.

után a felsőoktatásba jelentkező hallgatóra érvényes legyen a tanulmányi minőségi szűrő, amely kerüljön beépítésre a koncepcióba.

Javasoljuk, hogy a törvény mondja ki, hogy **megszűnik a hallgatói jogviszony, ha a hallgató első alap- vagy mesterképzésben vesz részt, legalább két lezárt aktív félévvel rendelkezik, és a harmadik félévtől kezdve a tanulmányainak kezdetétől számított minden második félév vizsgaidőszakának lezárása után az összes megszerzett kreditjei száma adott képzésben nem éri el az összes addigi aktív félévei számának tizenötszörösét.**

Az ellenőrzések során a szabadon választható tantárgyakból teljesített kreditek legfeljebb a tantervben meghatározott szabadon választható tantárgyakra vonatkozó kreditkeret mértékéig vehetők figyelembe, kivéve a felzárkózást segítő szabadon választható tantárgyak kreditjeit, amelyekből alapképzésben legfeljebb 10 kredit korlátozás nélkül figyelembe veendő.

Ezt a szűrőt **kiegészíthetné a felvett, de nem teljesített kreditek után fizetendő térítési díj, melynek összegét maximálni szükséges, de az államilag támogatott és a költségtérítéses hallgatókra egyaránt kiterjedne.**

Javasoljuk továbbá, hogy **ne szűnjön meg a hallgatói jogviszonya annak, aki a többciklusos képzés következő szakaszában vagy a felsőfokú szakképzést követően az alapképzésben folytatja tanulmányait, feltéve, hogy a tanulmányait megszakítás nélkül, a soron következő tanulmányi félévben, ugyanabban a felsőoktatási intézményben folytatja tovább.**

Hallgatói juttatások, ösztöndíjrendszer

A vitairat alapvető célkitűzései között szerepel az oktatás minőségének emelése, mellyel tökéletesen egyet tudunk érteni. A minőségi változást azonban olyan intézkedésekkel kívánja elérni, melyek hatása legalább is kérdéses, bevezetésük pedig nagyrészt teljesen felesleges. Az olyan, valóban a tanulásra motiváló és ezáltal a magasabb szintű tudás megszerzését elősegítő megoldások, mint az ösztöndíjak rendszerének megváltoztatása, nem szerepelnek a koncepcióban jelentős és pontosan kidolgozott részként.

A felsőoktatásban ma alkalmazott ösztöndíjrendszer rengeteg kívánnivalót hagy maga után. Sajnálatos, hogy kevés kivétellel az intézmények nem tudnak valóban motiváló pénzüsszeget szálni a hallgatók támogatására.

Javasoljuk, hogy a hallgatói normatíva az intézmény minden nappali tagozatos (államilag finanszírozott és költségtérítéses) hallgatója után járjon. A jelenlegi szabályozás szerint az a hallgató, aki tanulmányait államilag támogatott képzésben

kezdte meg, de később átsorolásra kerül költségtérítéssel képzésbe, féléveinek száma alapján továbbra is jogosult marad a hallgatói normatívából folyósított juttatásokra.

Ezen a rendelkezésen nem javasolunk változtatást, mert véleményünk szerint a költségtérítéssel hallgatók számára is lehetővé kellene tenni nemcsak a kollégium, hanem a szociális ösztöndíjak igénylését is, mivel a költségtérítés-fizetési kötelezettség miatt sok esetben rosszabb a szociális helyzetük, mint az államilag finanszírozott hallgatóké.

Teljesítmény alapján adható ösztöndíjak

Jelenleg a hallgatói tanulmányi ösztöndíjak összege egyes intézményeken olyan alacsony (és nem az intézményi szabályozás miatt, hanem a szűkös keret folyományaként), hogy annak összege nem, hogy nem hasonlítható a külföldi ösztöndíjakhoz, de azokhoz mérten szinte nevetséges. Egy ilyen juttatás havi összege akár néhány napos diákmunkával megkereshető, amely a legtöbb esetben nem kíván annyi idő- és erőbefektetést, mint a megfelelő átlag megszerzése. Általánosan elmondható, hogy a jól teljesítő, folyamatos előrehaladást produkáló hallgató ezért anyagilag rosszabb helyzetbe kerülhet, mint a tanulmányait minimális szinten – vagy úgy sem – teljesítő társa. Ez esetben azonban ténylegesen kérdésessé válik, hogy egyáltalán ösztönöz-e valakit az ösztöndíj.

Megfelelő mértékű ösztöndíj-emeléssel ezt a negatív folyamatot sikeresen kezelni lehetne. Egyrészt segítené a jól teljesítő hallgatók elismerését, másrészt nagyobb motivációt jelentene az eddig csak „túlélésre játszó” hallgatók irányába. Célszerűnek látjuk ezért, hogy kialakításra kerüljön egy olyan koncepció, mely külföldi példák alapján segít megteremteni egy olyan ösztöndíjrendszert, mely egyszerre szolgálja a hallgató és az intézmény érdekeit.

„A kormány és az önkormányzatok a hiányszakokon tanulók ösztönzésére kiemelt ösztöndíjat alapíthatnak.” Kérdésünk: Ki és milyen szempontok alapján dönti el, hogy mi a hiányszak? A hiányszakmák felé valóban motiválni kell a hallgatókat, de a hiányszakmák és a hiányszakok nem feltétlen fedik egymást. **A hiányszakmákra tanulók ösztönzésére alapított kiemelt ösztöndíjat támogatjuk, a hiányszakokon tanulók számára alapított ösztöndíjakat azonban nem.**

Javasoljuk, hogy **a tanulmányi ösztöndíjak a mesterképzésben magasabb összegűek legyenek**, ezzel is támogatva a jobb eredményt elérő, magasabb szintű képzésben részt vevő hallgatókat. Ennek forrása az államilag támogatott mesterképzésben tanuló hallgatók után folyósított, **megemelt összegű hallgatói normatíva, amelynek összege az alapképzésben tanuló hallgatók után folyósított hallgatói normatíva összegének 175%-a lehetne.** A többletet teljesítmény alapú ösztöndíjakra (tanulmányi, tudományos, sport) kellene fordítani.

Rászorultság alapján adható ösztöndíjak

A jelenleg hatályos jogszabályok markánsan elkülönítik egymástól a teljesítmény és a szociális alapon adható juttatásokat. Ezzel szemben az új tervezet egybemosni látszik a két kategóriát.

A HÖÖK elutasítja a szociális ösztöndíj tanulmányi alapon való szabályozását. Nem támogatható a szociális juttatások és a teljesítmény alapú támogatások összekapcsolása, azaz javasoljuk, hogy a szociális támogatás odaítélését továbbra se kössük 15 kredit teljesítéséhez.

A szociális juttatások – a nevükből is eredően – a hallgatók szociális helyzetének, rászorultságának alapul vételével kiosztható támogatások. A szociális ösztöndíj célja, hogy támogatás nyújtásával megkímélje a hallgatót attól, hogy – megélhetése érdekében – az egyetem mellett munkát kelljen vállalnia, ezáltal több időt és energiát fordíthasson tanulmányi kötelezettségeinek minél sikeresebb teljesítésére. Azon hallgatók esetében, akiknél a tanulmányaik folytatása során szociális helyzetükben nagyfokú romlás következik be (szülők elvesztik munkahelyüket, eltartó(k) halála), életük legnehezebb szakaszában várunk el átlagosnak mondható tanulmányi eredményt. Megítélésünk szerint az ilyen hallgatók eleve nehezebb helyzetből indulnának a teljesítmény alapú szociális ösztöndíj elnyeréséért folytatott „versenyben”, és önhibájukon kívül nem tudnák teljesíteni az eléjük támasztott követelményeket, pedig éppen ők a leginkább rászorulóknak, akik a tanulmányi kritérium miatt elesnek a támogatástól.

Illúzió azt gondolni, hogy a hallgatók számára folyósított szociális juttatás összege elegendő a hallgatók létfenntartásához szükséges költségek fedezésére. Ugyancsak illúzió azt gondolni, hogy a szociálisan rászoruló családok képesek előteremteni a szociális ellátás mellett a hallgató számára szükséges anyagi forrást, amely a hallgató tanulmányainak folytatásához elengedhetetlenül szükséges. (Sajnos előfordul, hogy a szociális ösztöndíj összege éppen csak fedezi a kollégiumi ellátás költségeit.) Mindemellett fenntartjuk, hogy a szociális támogatásnak nem célja, hogy a hallgató létfenntartását biztosítsa. Valamint nem feledkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy azon hallgatók, akik nehéz szociális környezetből érkeznek a felsőoktatásba, megélhetésükért kénytelenek munkát vállalni. Ezen hallgatóknál hogyan várható el, hogy ugyanolyan intenzitással és eredménnyel végezzék el tanulmányaikat, mint azon hallgatók, akiket családjuk támogat, és nyugodtabb környezetben több idejük marad a tanulásra? Ha pedig éppen a rossz szociális helyzet miatt munkát vállalnak, ezáltal romlik a tanulmányi eredményük, kevesebb tárgyat tudnak teljesíteni, elesnek a szociális ösztöndíjtól, vagyis még több munkát kell vállalniuk: ezzel ördögi körbe kerülnek, ami a tanulmányaik félbehagyását is okozhatja. Egyetértünk azzal a törekvéssel, hogy a hallgatót tanulásra, haladásra kell ösztönözni, de ennek megteremtésére vannak más eszközök.

A meghatározott kreditszám teljesítéséhez kötött szociális ösztöndíjnál felmerül az a kérdés is, hogy az elsőéves hallgatók **az első félévben nem részesülhetnek szociális ösztöndíjban, mivel még nincs értékelhető tanulmányi teljesítményük? Ez elfogadhatatlan**, mivel a tanulmányok megkezdése sokszor még nagyobb anyagi áldozatot kíván a családoktól és a hallgatóktól, mint a felsőbb éves tanulmányok finanszírozása. Ebben az esetben értelmét vesztené a felvételi eljárás során a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetért adható többletpont, hiszen hiába nyer felvételt a hallgató ezekkel a többletpontokkal, ha azután a szociális ösztöndíj (és bizonyos esetekben az egyszeri alaptámogatás) hiányában nem tudja elkezdni vagy abba kell hagynia a tanulmányait.

A koncepció szerint a hallgatói juttatásokról és térítésekről külön jogszabály rendelkezne. Javasoljuk a rendelet majdani megalkotói számára annak megfontolását, hogy **alapjaiban országosan egységes rendszert vezessenek be a szociális helyzet igazolására, ezen belül is kiemelten kezelve a fogyatékkal élők és a tartós betegségben szenvedők kategóriáját. A halmozottan hátrányos helyzet igazolására a jelenleg hatályos, a felsőoktatási hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Kormányrendelet lehetővé teszi, hogy a szülők két tanúval ellátott nyilatkozattal nyilvánítsák ki, hogy gyermekük általános iskolai tanulmányi ideje alatt legmagasabb iskolai végzettségük nyolc általános iskolai osztály volt.** Mivel nincs olyan adatbázis, ami által ez az állítás ellenőrizhető, javasoljuk, hogy ezen igazolás **legyen díjmentes közjegyzői hitelesítéshez kötve.**

A szociális ösztöndíj kiemelt kategóriáira fordított összeget az intézményi adatszolgáltatás alapján folyósítsák az intézmények részére.

Javasoljuk, hogy a tanulmányi és hallgatói ösztöndíjak adóalapot sem növelő adó- és járulégmentes juttatások legyenek. Az ösztöndíjakat ne vegyék figyelembe a gázártámogatás megállapításakor az egy főre jutó jövedelem kiszámítása során.

Kollégiumi elhelyezés

A törvényben legyen deklarálva, hogy **a kollégista hallgatók érdekeit a hallgatói önkormányzat képviseli**, hiszen a közösségi élet meghatározó helyszínei a kollégiumok és diákotthonok. Az előbbiekből következően a kollégiumok és diákotthonok a hallgatói önkormányzatiságnak a színterei, ezért a felelősségteljes gondolkodásra, az önmagukról való gondoskodásra, valamint a közösségi élet magas szintű szervezésére való felkészítés iskolái. Ennek tudatában **a hallgatóknak a hallgatói önkormányzaton keresztül biztosítani kell a kollégium, diákotthon irányításában való aktív részvételt.**

Javasoljuk, hogy a törvény egyértelműen fogalmazza meg a felsőoktatási kollégiumok létesítésének és működésének feltételrendszerét, különös tekintettel a személyi, tárgyi és finanszírozási kérdésekre. Egyértelműen válasszuk szét a közoktatási kollégiumokat a felsőoktatási kollégiumoktól.

A kreditrendszer bevezetésével a kollégiumok nevelési feladata megsokszorozódott, mivel a hallgatói közösségi csoportok kialakulásának a kollégium nyújt színteret. Sajnos ezzel egyidejűleg a kollégiumi nevelőtanárok szerepét csökkentették.

Javasoljuk a szakmai munkára alkalmas kollégiumi tanári rendszer kialakítását, amely az ügyeleti és adminisztratív feladatok ellátásán túl alkalmas a hallgatók között jelentkező devianciák kezelésére és pszichés problémák felismerésére, amely nagyban segítené a későbbi tragédiák megelőzését. Javasoljuk a kollégiumi nevelőtanárok számának növelését.

Javasoljuk, hogy a kollégiumi szabályozásra és a kollégiumi felvételi rendszer meghatározására alkotott rendeletben kerüljön meghatározásra és aktualizálásra a jelenleg a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 79/2006. (IV. 5.) számú Kormányrendeletben meghatározott kollégiumi alapszolgáltatások listája, valamint ezzel összefüggésben a kollégiumok és diákokthoz tartozó komfortfokozati besorolása.

A költségtérítéses hallgatók esetében jelenleg minden szolgáltatás költsége a hallgatót terheli. A jelenleg hatályos törvény az intézmény minden hallgatója számára lehetőséget ad a kollégiumi ellátás igénybe vételére, ugyanakkor – az általunk tárgyalt koncepcióval egyezően – a kollégiumi normatívát csak a kollégiumban elhelyezett, államilag támogatott hallgatók után folyósít. **Javasoljuk, hogy a kollégiumi normatíva az intézmény rendelkezésére álló összes kollégiumi férőhely után járjon, ezáltal a költségtérítéses hallgatók is részesülhetnek támogatott kollégiumi elhelyezésben.** Ők sok esetben a költségtérítés-fizetési kötelezettség miatt még inkább rászorultak, mint az államilag támogatott képzésben részt vevő társaik.

A hallgatói képviselet

A hatályos törvényben definiált részvételi arány kielégíti azt az elvárást, hogy az intézmény döntései az intézményt alkotó összes polgár számára elfogadhatóak legyenek. A megfelelő érdekérvényesítő jogaik mellett a HÖK-ök mint egy kontroll rendszer működtek. Ez a kontroll rendszer biztosította azt, hogy a felsőoktatási intézmények „megrendelőik” számára megfelelően, őket szem előtt tartva működjenek. A jelenlegi képviseleti arány amellelt, hogy biztosítja a hallgatói jogok védelmét, számos esetben a minőségi fejlődés hajtóereje is egyben, hiszen a hallgató legalább annyira, ha nem jobban érdekelt a saját intézményének hatékony

működésében és fejlődésében, mint az oktató, mivel a munkaerőpiacon neki kell majd elhelyezkednie az ott megszerzett diplomával. A szenátus, mint az intézmények legfőbb döntéshozó szerve, többször nem tudott volna megfelelő döntéseket hozni a HÖK-ök nélkül, hiszen olyan kérdésekben, amelyek például strukturális változtatásokat definiálnak, legtöbbször megosztott a szenátus oktatói gárdája.

A szenátus többnyire egyébként nem tudományos kérdésekben, hanem stratégiai, gazdálkodási kérdésekben foglal állást, amelyekben – mint említettük – a hallgatók is megfelelő információk birtokában felelős döntést képesek hozni, utánanéznek a döntések előtt a lehetséges lépéseknek és azok következményeinek. A felsőoktatási intézmények érdeke is, hogy megmaradjon a hallgatók egynegyed és egyharmad közötti aránya a főbb döntéshozó szervezetekben, bizottságokban.

A hallgatók státuszukból adódóan kiszolgáltatottak az oktatók felé, ezért a **hallgatókat közvetlenül érintő szabályzatok kapcsán meglévő egyetértési jog mellett a jelenlegi képviseleti arány ad megfelelő biztosítékot az egyenrangú partnerként való bánásmódra.**

A Hallgatói Önkormányzatok nem vitatják azt, hogy a minőségi oktatás egyik nagyon fontos része a minőségi szűrők beállítása, ahogy ezt már részleteztük. Az intézményekben olyan tanulmányi és vizsgaszabályzatok kerültek elfogadásra, melyek ezt a gondolatot szem előtt tartva alakultak ki, úgy, hogy a hallgatók egyetértése mellett döntött róla a szenátus. Intézményi szinten nem találunk olyan példát, amikor a hallgatói képviselők dacból, nem megalapozottan éltek az egyetértési jogukkal. Azokban az esetekben, mikor előfordult, hogy a hallgatók által már nem teljesíthető feltételeket szerettek volna definiálni (pl. 30 kredit mellett 2 hetes vizsgaidőszak), a HÖK mint egy kontroll rendszer működött és ott élt a jogaival. **Ezért kérjük a tanulmányi és vizsgaszabályzat tekintetében is az egyetértési jog megadását.**

Hangsúlyozzuk: az egyetértési jog ebben az esetben a kisebbség védelme. Mivel a jelenleg hatályos törvénynek megfelelően a hallgatói képviselet aránya az intézmények legfőbb döntéshozó szerveiben legalább egynegyed és legfeljebb egyharmad, **oktatói támogatás nélkül egyetlen, a hallgatók által javasolt módosítás sem kerülhet elfogadásra.** Fordított helyzetben, vagyis **oktatói oldalról jövő kezdeményezés nyomán, az egyetértési jog megléte nélkül viszont születhet a hallgatók számára méltánytalan szabályozás.**

A jelenlegi tervezet nem tartalmazza ugyan, de többször elhangzott, hogy a hallgatói képviselők a vezetéválasztásokon ne rendelkezzenek szavazati joggal. Az universitas szellemiségében az 1993-as felsőoktatási törvény hatályba lépése óta létező hallgatói képviseleti arány, valamint szavazati jog az egyetem minden polgára számára egyenrangú megjelenést biztosít, melynek megváltoztatását nem látjuk indokoltnak.

Az egyetem polgárai, a hallgatók egyben választópolgárok is, akiket megillet a közéletben – beleértve az egyetemi közéletet – való aktív és cselekvőképes részvétel joga. Álláspontunk szerint a hallgatói önkormányzat egyik rejtett tantervi feladata, hogy az egyetemen tanuló leendő fiatal értelmiséget részben a saját önkormányzatának megszervezésével és működtetésével, valamint azon keresztül az egyetemi döntéshozatalban való részvétellel felelősségteljes gondolkodásra és cselekvésre ösztönözze.

Az Alkotmánybíróság a 39/2006. (IX. 27.) számú határozatában megerősíti a 861/B/1996. és a 41/2005. (X. 27.) határozatok hallgatói részvételi jogokat érintő sorait. A 41/2005. (X. 27.) számú határozat szerint a „hallgatók részvételét biztosítani kell [a felsőoktatási] autonóm képviseleti szervekben és az autonómiából eredő önkormányzati jogosultságok gyakorlásában”. **A felsőoktatási intézmények irányításában való hallgatói részvétel jogforrásait, illetve az Alkotmánybíróság felsőoktatási autonómiával és a hallgatói részvétellel foglalkozó határozatait az 1. számú mellékletben foglaltuk össze.**

A fentiek alapján a hallgatói képviselettel kapcsolatos javaslatainkat az alábbiakban foglaljuk össze:

A hallgatók közösségeivel, önkormányzatával és országos képviseletével kapcsolatos rendelkezéseket minden vonatkozásban (nem csak a vezetőválasztásban való részvételt) a felsőoktatási törvény szabályozza, nem alacsonyabb rendű jogszabály.

A döntéshozó testületek (szénátus, kari tanács) szavazati jogú tagjainak legalább egynegyedét, legfeljebb egyharmadát a hallgatók képviselői alkotják, akiket a Hallgatói Önkormányzat delegál. A képviseleti arányt az intézmény szervezeti és működési szabályzata határozza meg. A hallgatói képviselők körébe beleszámít az intézményi HÖK elnöke. Karokra tagolódó intézmény esetén a Szenátusban lehetőség szerint minden kar hallgatói képviseletét legalább egy fővel biztosítani kell, továbbá a doktori képzést folytató intézményekben a hallgatói képviselők keretén felül lehetőséget kell biztosítani egy doktorandusz hallgató delegálására is.

Ha a hallgatói önkormányzati választáson az összes kar aktív státuszú hallgatóinak kevesebb, mint negyede vett részt, akkor a hallgatók képviseletét a Szenátusban csak egy fő, az intézményi Hallgatói Önkormányzat elnöke látja el. Ha az intézmény aktív nappali tagozatos hallgatói létszámához viszonyítva a leadott szavazatok száma az 50 %-ot eléri, akkor a karok hallgatóinak képviseletére fenntartott összes helyre jogosult a Hallgatói Önkormányzat képviselőt delegálni.

A hallgatói képviselők a döntéshozó testületekben (Szenátus, kari tanács) minden kérdésben teljes szavazati jogú tagként vesznek részt.

A Hallgatói Önkormányzat egyetértési jogot gyakorol

- a tanulmányi és vizsgaszabályzat, a térítési és juttatási szabályzat, az oktatói munka hallgatói véleményezésének és a kollégiumi férőhelyek használatának rendje elfogadásával és módosításával kapcsolatban,
- az ifjúságpolitikai és hallgatói célokra biztosított pénzeszközök felhasználásával kapcsolatban,
- a kollégiumi, jóléti, kulturális, sport célú ingatlanok, szervezeti egységek, helyiségek rendeltetésszerű használatának megváltoztatásakor, megszüntetésekor és hasznosításával kapcsolatban.

A Hallgatói Önkormányzat közreműködik az oktatók oktatói tevékenységének hallgatói véleményezésében. A tanulmányi, kollégiumi és szociális kérdésekben alakult bizottságokban legalább 50%-os hallgatói részvételi arányt kell biztosítani. A Hallgatói Önkormányzat részére érdekképviseleti tevékenysége körében utasítás nem adható.

A Hallgatói Önkormányzat az intézményi gazdálkodási szabályok keretei között önállóan gazdálkodik a számára biztosított pénzeszközökkel. Az intézményi Hallgatói Önkormányzatok működéséhez és feladataik elvégzéséhez a tárgyi és anyagi feltételeket továbbra is a felsőoktatási intézmények vezetése biztosítja. Ennek keretében a hallgatói normatíva legalább 1 %-át erre a célra kell fordítani, illetve a működés és a hallgatói célfeladatok ellátásának finanszírozásához az intézményi saját bevételből is lehet hozzájárulást biztosítani.

A hallgatók országos érdekképviseleti szervezete, a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája, illetőleg a doktoranduszokat képviselő Doktoranduszok Országos Szövetsége kerüljön a törvényben nevesítetten megjelenítésre, alapvető feladataik kerüljenek definiálásra. Javasoljuk a törvényben rögzíteni, hogy a HÖÖK-kal egyeztetni kell minden, a kormányzat által kezdeményezett, a felsőoktatással összefüggő törvény és rendelet megalkotását, illetve módosítását megelőzően. A HÖÖK részére mindezek mellett indokolt egyetértési jogot biztosítani általában a hallgatókat közvetlenül érintő, és a hatályos Ftv. 153. § (1) bekezdés 10., 11., 12., 13. és 21. pontok szerinti rendeletalkotás körében. Ez különösen abban az esetben lényeges, ha az új törvény csak keretszabályokat fog tartalmazni, és a kormány, illetve a miniszter hatáskörébe kerül a rendeletalkotás.

A finanszírozás

A jelenlegi normatív finanszírozási rendszer átalakítására való törekvést támogatjuk. Az intézmények minőségelv alapján történő differenciált finanszírozását, valamint a kutatóegyetemek elkülönült forrásból történő további többlettámogatását kívánatosnak tartjuk.

A vitairat által sugalmazott, a gazdasági autonómia beszűkítésére történő törekvéseket nem tartjuk támogathatónak. A törvénynek megfelelő garanciákat kell adnia arra, hogy az intézmények mind az állami forrással, mind pedig a saját bevétellel önállóan gazdálkodhassanak.

Mindezek keretében biztosítékot is kell adnia arra, hogy szakítva az eddigi gyakorlattal egyéb jogszabályok (pl. az államháztartási törvény) ne írassák át a felsőoktatási törvény által biztosított intézményi jogosítványokat.

A koncepció szerint az intézményi támogatás 70 %-a teljesítménymutatóhoz kötött vagy intézményi kapacitás alapján kerül kiszámításra. Nem világos, mi a teljesítménymutató, az hogyan kerül megállapításra. Ennek hiányában a finanszírozás átalakítására tett javaslat értelmezhetetlen és nem támogatható.

Nemzetközi vonatkozású rendelkezések

Örvendetes és támogatandó, hogy a koncepció erősíteni kívánja a hallgatók külföldi tanulmányi lehetőségeit. Ugyanakkor néhány észrevételt ezen fejezethez is megfogalmazunk. A koncepció szerint *„a magyar állampolgárok külföldi felsőoktatási tanulmányaikhoz különféle támogatást kapnak a magyar államtól”*. Ezt követően felsorolásra kerül a hallgatói hitel, a diákigazolvány és az ösztöndíjak lehetősége. Nemcsak nyelvészeti probléma, hanem ténykérdés, hogy a hallgatói hitel, mivel vissza kell fizetni, nem sorolható a támogatások körébe, ahogy a diákigazolványra való jogosultság sem, mivel az alanyi jogon jár minden hallgatónak.

A hallgatói mobilitás elősegítésére a pályázható ösztöndíjakon kívül szükség lenne szemeszterenként meghatározott, minden aktív hallgató számára elérhető, az állam által biztosított támogatásra, anyagi fedezetre, természetesen figyelembe véve a fogadó ország Magyarországhoz viszonyított gazdasági, életszínvonalbeli helyzetét. Mindemelllett biztosítani kellene azt is, hogy a szociálisan rászorultak egyéb forrásokból biztosított támogatásokból is részesülhessenek, ezzel is segítve, hogy anyagi akadályai ne legyenek a külföldi felsőoktatási intézményekben végzett részképzéseknek.

Véleményünk szerint a külföldi állampolgárok magyarországi tanulmányainak szabályozása során **a hallgatói jogviszony létesítésének feltételekhez kötése, vagyis a hatályos idegenrendészeti szabályok által előírt beutazásra és tartózkodásra jogosító engedélyek beszerzésének kötelessége nem szabad, hogy vonatkozzon az EU és EGT tagállamok állampolgárai részére, mivel nem munkavállalás, hanem tanulmányok, kutatások végzése céljából érkeznek hazánkba. Az adminisztratív szabályok előírásának okát abban látjuk, hogy e procedura**

megnehezíti az ügyintézés, ezzel pedig egyidejűleg megfontolásra készíti a bejövő hallgatókat a hazánkban való tanulmányok elkezdése iránt.

Jelenleg intézményenként eltérő, hogy az oklevélmellékletben feltüntetik-e a külföldi tanulmányokat. Mivel ez nagyban megkönnyítheti a végzett hallgató elhelyezkedését, **javasoljuk, hogy az oklevélmellékletben kötelezően fel kelljen tüntetni, hogy a hallgató milyen krediteket/kompetenciákat szerzett külföldi tanulmányi során.**

A felsőoktatás minőségbiztosítása

Minőségbiztosítás az országos szervezetek által

A HÖÖK üdvözli, hogy a koncepció kiemelt szerepet szán a minőségi felsőoktatás megteremtésének. A koncepció második tézise a következő: *„A felsőoktatás minden területén – oktatás, kutatás, intézményi irányítás – kiemelt szerepet kap a minőség. E cél érdekében meghatároztuk az oktatók besorolásának kritériumait. Az intézményektől független szervezet őrködi a minőségi követelmények betartása felett.”*

Ezzel a tézissel a HÖÖK alapvetően egyetért, azonban a koncepció a továbbiakban nem részletezi azokat a szükséges intézkedéseket, amelyek valóban biztosíthatják a minőségi felsőoktatást.

Az oktatás, azaz a tudásátadás minősége felett - ahogy azt a koncepció is rögzíti - a felsőoktatási intézményektől független minőségbiztosítási és minőségihitelesítési szervezet, a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) őrködi. **Ma a MAB nem független a felsőoktatási intézményektől.** A MAB plénum tizenkilenc tagja közül tizenegyet a Magyar Rektori Konferencia delegál, azaz tagjainak javarészét a felsőoktatási intézmények jelölik. A MAB plénum további tagjai közül is többen felsőoktatási intézmények oktatói. Kijelenthető tehát, hogy ma a MAB nem független a felsőoktatási intézményektől, hanem gyakorlatilag a felsőoktatási intézmények egymást ellenőrzik. A MAB-ban a minőségbiztosítási, ellenőrzési feladatokat ellátó tagokat egy-egy szervezet (MRK, HÖÖK, OTDT stb.) delegálja, ezért inkább érdekképviselői, semmint minőségbiztosítással foglalkozó szervezetről beszélhetünk (több példát is lehetne mondani az elmúlt évekből, amikor szakalapítások vagy -indítások egyetemek közötti rivalizálásnak estek áldozatul).

A koncepcióból nem derül ki az, hogy a MAB felsőoktatási intézményektől való függetlenségét a jövőben az új törvény hogyan kívánja biztosítani. Súlyos gond az is, hogy noha a felsőoktatási intézmények minőségbiztosítási programjainak megléte az akkreditáció előzetes feltételeként szükséges, de azok számos esetben, eltérő okokból ugyan, de mindössze formális jelentőségű és ténylegesen nem alkalmazott koncepciók.

Ma az intézmény- és programakkreditációs eljárásban nem vehet részt az, aki az érintett felsőoktatási intézmény oktatója. Általában olyan oktatók végzik a vizsgálati cselekményeket, akik azonos vagy hasonló képzésen, szakon oktatnak egy másik, a vizsgált felsőoktatási intézménnyel versenyhelyzetben álló főiskolán vagy egyetemen. Ez újabb kérdést vet fel: a vizsgált felsőoktatási intézménnyel versenyhelyzetben álló másik felsőoktatási intézmény oktatójától, gyakran intézményi, kari vezetőjétől elvárható-e a tárgyilagossági és hiteles minősítés?

A fentiek alapján, a MAB valódi függetlensége érdekében javasoljuk, hogy a MAB plénum, tehát a MAB legfőbb döntéshozó szerve tagjainak legalább fele ne állhasson semmilyen jogviszonyban hazai felsőoktatási intézménnyel, illetve szükségesnek tartjuk, hogy a MAB profi minőségbiztosítási szakemberekből álljon. A MAB plénum legalább három tagja elismert minőségbiztosítási szakember legyen. Legalább egy főt a munkaerőpiac/karrierirodák/kamarák delegáljanak. Az intézmény-akkreditációk során a bizottságnak legyen külföldi tagja.

A külső, független minőségbiztosítás és minőségHITELESÍTÉS rendszerének újrászabályozása mellett elengedhetetlenül fontosnak tartjuk az intézményi belső minőségbiztosítási elemek megerősítését - többek között a **minőségbiztosítással foglalkozó szervezeti egység intézményi szintű létrehozásának törvényi megkövetelését** - tekintettel arra, hogy a MAB nem tud kellő gyorsasággal reagálni az intézményi szintű problémákra. **Az intézményi önértékelésekben jelentősebb szerepet kellene kapnia a munkaerőpiacról az egyes képzésekkel kapcsolatban érkező visszajelzéseknek.** Ezért a képzést illető kérdésekben javasoljuk már végzett, elhelyezkedett alumnusok bevonását az önértékelési folyamatba, kihasználva a DPR-en alapuló adatbázist.

Minőségbiztosítás a hallgatók által

A felsőoktatás minőségének intézményeken belüli letéteményesei maguk a hallgatók, mivel nekik közvetlen érdekük a számukra biztosított képzés végeredményét jelentő diploma értékének megőrzése, annak növelése. Pontosan a hallgatók azok, akik, bár csak rövid időt (3-6 évet) töltenek az intézmények falain belül, képesek előremutató javaslatokkal növelni a képzésük, diplomájuk értékét.

Nem is kérdéses ez, hiszen ők azok, akik a néhány év alatt megszerzett tudásuk birtokában lépnek majd ki a munkaerőpiacra, és próbálnak minél előnyösebben elhelyezkedni, így tehát számukra létkérdés a diplomájuk és a mögötte rejlő tudás minősége, elismertsége.

Javasoljuk ezért az oktatás hallgatói véleményezésének (OHV) nagyobb mértékű figyelembe vételét. Javasoljuk, hogy **az OHV eredményeit, és az ezek alapján képzett oktatói rangsort minden intézményben hozzák nyilvánosságra, valamint**

abban az esetben, ha azt a hallgatók legalább fele kitöltötte, javasoljuk, hogy a rangsor élén álló oktatók kapjanak oktatói ösztöndíj jellegű prémium juttatást az alapbéren felül, ezzel is elősegítve a minőségi oktatás javítását, illetve ösztönözve az oktatókat, hogy tudásukat minél magasabb szinten adják át a hallgatóságnak. Az oktatók munkájának értékelését kötelezően figyelembe kellene venni az előmenetel során, egyetemi vagy főiskolai tanári kinevezés esetén azt a szenátus előtt is ismertetni kell.

Továbbá javasoljuk, hogy legyen következménye a rossz minőségi szintű oktatói teljesítménynek is. Amennyiben egy oktató három féléven keresztül nem képes bizonyos minimális értékelési szint elérésére, úgy a továbbiakban ne legyen lehetősége az adott tárgy oktatására.

Az oktatói munka hallgatói véleményezésének intézményi szabályzata nagyon fontos szegmense lehet a minőségi oktatás kialakításának. A szabályzat kereteit a minőségbiztosítással foglalkozó rendelet keretei között országosan egységesíteni kellene, ezáltal intézményi szinten specifikációkra lenne csak szükség.

Nyelvi képzés a felsőoktatásban, a nyelvvizsgakérdés kezelése

A jelenleg működő oktatási rendszer egészének egyik sarokpontja a nyelvoktatás és a nyelvvizsga kérdése. Ugyanolyan mértékben érinti a közoktatást, mint a felsőoktatást, hiszen a tanulási folyamatnak velejárója, sok esetben kritériuma a különböző szintű nyelvi ismeret. Az oktatási rendszer e tárgykörben alkalmazott gyakorlata nincs megfeleltetve azoknak az elvárásoknak, amelyek a kimeneti követelményekben megfogalmazódnak.

A nyelvoktatás elsődleges célja, hogy a végzett hallgatók a munkaerőpiacra kerülve egy olyan hasznosítható, dokumentált nyelvismerettel rendelkezzenek, ami az elhelyezkedésüket segíti, egyes esetekben meghatározza. Érdemes volna ezt a célt újrafogalmazni, és hozzátenni, hogy a felsőoktatásba jelentkezők már rendelkezzenek egy minimum elvárt nyelvi szinttel.

A felsőoktatásban induló nyelvi kurzusoknak csak abban az esetben kelljen az alapoktól képzést biztosítani, ha az adott szak kimeneti követelménye azt indokolja, pl. ha szakmai nyelvvizsga szükséges az elvégzéséhez. Ezen kívül ezeket a nyelvtanulási lehetőségeket jóval a képzés befejezése előtt a képzési követelményekben meghatározottak szerint kötelezően kellene teljesíteni a hallgatónak, adott esetben akár az első két félévben.

Jelenleg a nyelvvizsga-bizonyítvány megszerzésére való felkészítés legnagyobb részét a felsőoktatás feladatai közé sorolható. Véleményünk szerint a közoktatás szintjén

kellene ezt a kötelezettséget vállalni, megteremtve egy olyan biztos értéket a hallgatónak, ami nem áll az oklevél vagy diploma megszerzésének útjába.

A statisztikákat figyelve kiderül, hogy a végzett hallgatók jelentős része nyelvvizsga hiányában nem kapja kézhez oklevelét. Ennek a problémának az orvoslását nem a magasabb szintű, szakmaspecifikus ismeretek elsajátítását célul kitűző tanmenetekbe kellene beépíteni. Akkor tartanánk szerencsésnek, ha a nyelvvizsga mint bekerülési feltétel akkor jelenne meg a felsőoktatásban a felvételi eljárás során, ha a közoktatásban megtörténik egy előre definiált és teljesíthető minimumszint meghatározása.

Az elmúlt időkben az új felsőoktatási törvény vitaanyagának e témát érintő boncolgatása kapcsán két szélsőséges nézet is kibontakozott a különböző fórumokon. Az egyik radikális változtatás az lehetne, ha – mint említettük – a felsőoktatásba kerülés feltételeként határoznák meg a nyelvvizsga megszerzését. Ez a közoktatás megfelelő felkészítése nélkül nem feltétlenül hozna kvalitatív javulást a felsőoktatás életébe, továbbá a majdani hallgatókat is aránytalanul és – a nem egységes színvonalú nyelvoktatás miatt – igazságtalanul válogatná meg.

A másik szélsőség eltörölni a nyelvvizsgát mint kritériumot az oklevél vagy diploma megszerzéséhez. Az oktatás és a munkaerőpiac összehangolásától ez a lépés teljesen idegennek hatna. Emellett nem a felsőoktatás minőségének javulását segítené, sőt, értéktelenebbé tenné az oklevelet, diplomát is. Ebben a kérdésben a két szélsőséges nézet között lenne érdemes találni egy arany középutat, ami a minőség javulását nem az indokolatlan és gyakorlatidegen szigorításokkal érné el.

Mik a lehetséges megoldások? A nyelvvizsga-bizonyítvánnyal a munkaerőpiacra kerülő, felsőoktatásban végzett fiatalok számának növelésére több lehetőség is kínálkozik látszik. Az egyik ilyen lehet **az intézmény nyelvoktatásába piaci szereplőket bevonni**. Több intézményben vehetnek részt ilyen jellegű intenzív nyelvtanfolyamokon az arra jelentkezők. A jó alapokra fektetett szakmai együttműködés – a felsőoktatási intézményt tehermentesítve – minőségjavulást eredményezhet.

Egy másik lehetőség lehet **a nyelvi órák pontos rögzítése a tanulmányi előmenetelben. A bejövő hallgatóknak legalább két féléven át, heti 4-6 órában, az órarendjükbe előre beépítve lehetőséget biztosítani a nyelvtanulásra, aminek elvégzését kritériumként kellene megszabni tanulmányaik előrehaladásában.**

Természetesen a kínálkozó lehetőségek széles köre áll az intézmények rendelkezésére e probléma orvoslására, mégis a legjobb megoldásnak azt gondoljuk, hogy a közoktatásnak lenne célszerű vállalnia a nyelvvizsga megszerzését biztosító alapok átadását a tanulóknak.

Zárszó

A koncepció 12. számú mellékletében összesen 23 kapcsolódó jogszabály, rendelet megnevezése található, azzal a megjegyzéssel, hogy „A törvénykonceptió benyújtásával egyidejűleg történik a végrehajtó jogszabályok kidolgozása.” Javasoljuk, hogy **az új felsőoktatási törvény kidolgozásával párhuzamosan valóban kerüljenek megalkotásra a részletszabályozások**, annál is inkább, mivel a koncepció kerettörvényt képez el, amely számos olyan kérdést rendeleti hatáskörbe utal, amely eddig a törvény része volt. Ezáltal a közvélemény együttesen láthatná a felsőoktatás teljes átalakítási tervét, ami növelné az átláthatóságot és a kiszámíthatóságot.

Az új felsőoktatási törvény koncepcióját a HÖÖK-kal egyidejűleg számos érintett szervezet, a felsőoktatási intézmények és magánszemélyek véleményezik. Azt tartjuk kívánatosnak, hogy a konzultációs időszak lezárása után a beérkezett vélemények figyelembe vételével átdolgozott koncepciót ismételten nyilvánosságra hozzák és társadalmi vitára bocsássák, majd ezt követően kerüljön a kormány elé.

A felsőoktatás alapvető átalakítását álláspontunk szerint csak az érdekelt felek egyetértésével lehet megvalósítani. Javaslatunkat a konszenzuskeresés jegyében, jobbitó szándékkal, az értékalapú felsőoktatás megteremtése, a képzés minőségi színvonalának emelése érdekében fogalmazzuk meg. Bízunk abban, hogy érveink meghallgatásra találnak a döntéshozók előtt.

1. számú melléklet

A felsőoktatási intézmény irányításában való hallgatói részvétel forrásai

A bolognai célok

Az alábbi európai dokumentumok szorgalmazzák a hallgatói részvételt a felsőoktatási intézmény irányításában:

1. Prágai Nyilatkozat „Further actions following the six objectives of the bologna process” című rész: „[a] miniszterek megerősítették, hogy **a hallgatóknak részt kell venniük a (...) felsőoktatási intézményekben folyó oktatás megszervezésében és tartalmának meghatározásában, és befolyással kell lenniük azokra**”; „[támogatták] azt a gondolatot, hogy a felsőoktatást közjónak kell tekinteni, amely közfeladat, és a jövőben is az marad, továbbá, hogy **a hallgatók teljes jogú tagjai a felsőoktatási közösségnek**”.

2. Berliini Nyilatkozat „Higher education institutions and students” című rész: „[a] **hallgatók teljes értékű partnerek a felsőoktatás irányításában (...)** [egyúttal] felhívták az intézmények és a hallgatói szervezetek figyelmét arra, hogy határozzák meg azokat a területeket, ahol még fokozható a hallgatók bevonása az intézményirányítás rendszerébe”.

3. Leuveni/Louvain-la-Neuve-i Nyilatkozat 4. rész: „[a] felsőoktatási rendszerek és felsőoktatás-politikák szükséges, jelenleg is folyó reformja továbbra is mélyen bele fog ágyazódni az olyan európai értékekbe, mint az intézményi autonómia, a tudományos szabadság és a társadalmi méltányosság, és **igényelni fogja a hallgatók (...) maradéktalan részvételét**”.

4. Budapest Deklaráció 9. rész: „**támogatjuk (...) hallgatók bevonását a döntéshozatali struktúrákba európai, nemzeti és intézményi szinteken egyaránt**”.

Az Alkotmánybíróság felsőoktatási intézményi autonómia kereteit, tartalmát megalapozó „jogalkotói tevékenysége”

Az 1988. szeptember 18-án, Bolognában aláírt Magna Charta Universitatum című dokumentum az „európai egyetemek rektorai” által megállapított 1. és 3. közös alapelvben biztosítékként és célként tekint az intézményi autonómiára. A dokumentum az egyetem egyik jellegadó jegyét a tanárok és diákok együttműködésében jelöli meg.¹

¹ http://www.magna-charta.org/pdf/mc_pdf/mc_hungarian.pdf

A Bologna Deklaráció megerősíti a Magna Charta Universitatum c. dokumentum autonómiára vonatkozó megállapításait a hatodik bekezdésben; ez után valamennyi bolognai dokumentum a felsőoktatást közjöként, állami közfelelősségként határozza meg -, és elismeri az intézményi autonómia biztosításának bolognai követelményét.²

Az 1990. augusztus 15-én kelt „Ex corde Ecclesiae” című apostoli rendelkezés is megköveteli a katolikus egyetem számára – a hatékony működés érdekében – a tudomány szabadságát és az intézményi autonómiát az egyházi szervezettel és az adott állammal szemben. Ennek kereteit „az igazság és a közjó” szabja meg.³

A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény a preambulumban és a 64-65. §-ban, „[a] felsőoktatási intézmények önkormányzata” cím alatt szabályozta a felsőoktatási intézményi autonómiát. A felsőoktatási intézménynek döntési jogot biztosított valamennyi „törvény vagy felhatalmazása alapján jogszabály” által állami és helyi önkormányzati hatáskörbe nem utalt ügyben.⁴ A 65. § (2) bekezdésben biztosította a felsőoktatási intézményi autonómiát „sértő jogszabályok és egyedi döntések” Alkotmánybíróság előtt történő megtámadhatóságának jogát.⁵

A jelenleg hatályos, a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (Ftv.) 1. § a több mint tízéves alkotmánybírósági ítélezési gyakorlat alapján szabályozza a felsőoktatási intézményi autonómiát.

Az Ftv. a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény fenti rendelkezéseit elhagyta; nem teszi lehetővé a felsőoktatási intézményi autonómiát sértő egyedi döntések megtámadását az Alkotmánybíróság előtt.⁶

Az Alkotmánybíróságnak az autonómia kereteit, részletes tartalmát megállapító ítélezési gyakorlata a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény „keretei között” meghozott döntéseiben

Az Alkotmány 70/G. §-a kimondja a tudományos és a művészeti élet, a tanítás szabadságát, valamint a tanszabadságot, továbbá azt, hogy „[tudományos] igazságok

---

² Prágai Nyilatkozat, „Further actions following the six objectives of the bologna process” c. rész; Berlini Nyilatkozat, „Preamble” c. rész; Bergeni Nyilatkozat, 20.; Londoni Nyilatkozat, 1.3., 1.5.; Leuveni/Louvain-la-Neuve-i Nyilatkozat, 4., 23.; ill. Budapest Deklaráció, 8., 11.

³ II. JÁNOS PÁL, *Ex corde Ecclesiae* kezdetű apostoli rendelkezés, 12., 29. és 37.

⁴ A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 64. § (1) bekezdés.

⁵ A 65. § (2) bekezdésben hivatkozott az alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény 1. § h) pont: „Az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik (...) eljárás mindazokban az ügyekben, amelyeket törvény a hatáskörébe utal.”

⁶ Az Alkotmánybíróság – a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 46. § (2) bekezdés alapján – egyedi döntésnek minősítette és nem vizsgálta a 2007-ben a felsőoktatásban felvehető, államilag támogatott hallgatói létszámkeretéről szóló 1108/2006. (XI. 20.) Kormányhatározatot a 62/2009. (VI. 16.) számú határozatában.

kérdésében dönteni, kutatások tudományos értékét megállapítani kizárólag a tudomány művelői jogosultak”. Az Alkotmánybíróság a 34/1994. (VI. 24.) számú határozatában a levéltári titok minőségével és az ahhoz való hozzáféréssel kapcsolatban az Alkotmány 70/G. §-ban szabályozott alapjogokat a „kommunikációs alapjogok egyik aspektusa”-ként értékeli.⁷ A szabadságjog jogosultjai az Alkotmánybíróság 861/B/1996. számú határozata alapján – hivatkozva a 34/1994. (VI. 24.) számú határozatra – a „tudomány művelői”.

Az oktatás és kutatás szabadsága a szabad véleménynyilvánítás része; e szabadság anyajoga a „véleménynyilvánítás szabadságjoga”. E szabadságot az államnak tiszteletben kell tartania, és biztosítania kell a tudomány művelői számára az alapjog szabad gyakorlását. Ennek eszközei a jogszabályi környezet és az intézményrendszer kialakítása, továbbá az ágazati szakpolitika és a költségvetési lehetőségek által meghatározott anyagi támogatás. Az Alkotmánybíróság ez utóbbit a 35/1995. (VI. 2.) számú határozatában az Alkotmány 70/F. § (2) bekezdés alapján fejt ki, „az államra sokirányú szabályozási, szervezési és ellátási feladatok hárulnak az állami és a nem állami felsőoktatási intézmények működési feltételeinek kialakításában”. Az állami támogatás a nem állami felsőoktatási intézményt is megilleti.

Az Alkotmány 70/G. §-ban nevesített szabadság csak kivételesen korlátozható más alapjog vagy alkotmányos érték védelmében. A törvényi vagy az alapjoggal való „közvetett és távoli” összefüggés esetén törvény által adott felhatalmazás alapján a kormányrendeleti korlátozásnak minden esetben meg kell felelnie a „kommunikációs szabadságjogok korlátozásával szemben támasztott alkotmányos követelményeknek”. Alapjog lényeges tartalmát nem szabályozhatja törvénynél alacsonyabb szintű jogszabály. A végrehajtási jogszabály- vagy rendeletalkotásra vonatkozó felhatalmazásnak meg kell jelölnie a felhatalmazás alanya mellett a felhatalmazás tárgyát és körét.⁸

Az állam jogosult a felsőoktatási intézményi autonómiát korlátozni törvényben vagy a törvény felhatalmazása alapján egyéb jogszabályban közérdekből; „az oklevél kibocsátásának alapjául szolgáló képzés alapkövetelményeinek biztosítása” közérdek a 870/B/1997. számú határozat szerint.

Az Alkotmánybíróság – a Bokros-csomag végrehajtását szolgáló Kormányhatározatok egyes rendelkezéseinek vizsgálata során – a 40/1995. (VI. 15.) számú határozatában megállapítja: „a felsőoktatási intézmény autonóm döntésére

⁷ A 861/B/1996. AB határozat, a 41/2005. (X. 27.) AB határozat, a 39/2006. (XI. 27.) AB határozat és a 62/2009. (VI. 16.) AB határozat a felsőoktatási intézményi autonómia tárgyában hivatkozik a 34/1994. (VI. 24.) AB határozatra.

⁸ A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 15. § (1) bekezdés első mondat és (2) bekezdés. Lásd továbbá: 51/2004. (XII. 8.) AB határozat, „törvényhozási tárgykörben a Kormány nem alkothat rendeletet”.

tartozó ügyekben az egyetemek és főiskolák nem minősülnek a Kormány által irányított szervnek”.⁹

Az Alkotmánybíróság a 861/B/1996. számú határozatában – a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 32. § (1) bekezdéssel összhangban – meghatározza a felsőoktatási intézményi autonómia hordozóját.¹⁰ A 861/B/1996. számú határozat az autonómia hordozójaként jelöli meg az intézményt. A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 32. § (1) bekezdés a felsőoktatási intézménynek adta meg „az önkormányzati jogokat, vele szemben merül fel az elvárás, hogy a tanszabadság letéteményese legyen, [és] biztosítékot jelentsen a tudományos kutatás szabadságának érvényesítéséhez”. Később pedig így fogalmaz a 861/B/1996. számú határozatban az Alkotmánybíróság: „**tudomány művelői és a tanszabadság hordozói** tehát az egyetemi tanárok mellett az egyéb oktatók, a tudományos kutatók, de **maguk a hallgatók is**”.¹¹

Az Alkotmánybíróságnak az autonómia kereteit, részletes tartalmát megállapító ítélezési gyakorlata az 51/2004. (XII. 8.) számú határozatát követő döntéseiben

Az Ftv. első zárószavazásán, 2005. május 23-án elfogadott törvényszövegben a tudományos és a művészeti élet szabadságából fakadó önkormányzati döntési jog elvonását eredményező jogok illették meg a felsőoktatási intézmény közösségétől idegen irányító testületet.

A szakminiszter – fenntartóként – az intézményi autonómiát szintén súlyosan sértő döntési felhatalmazást kapott. A szakminiszter jogosult volt továbbá az Ftv.-ben meghatározott, kellő mértékben nem körülhatárolt feltételek beállta esetén végső esetben a felsőoktatási intézmény megszüntetését kezdeményezni. A felsőoktatási intézmény a szakminiszter esetleges döntése ellen a bíróság előtt jogorvoslati eljárást nem kezdeményezhetett.

2005. május 31-én Mádl Ferenc akkori köztársasági elnök az Alkotmánybírósághoz fordult, és kérte az érintett rendelkezések előzetes alkotmányossági vizsgálatát. Az Alkotmánybíróság a 41/2005. (X. 27.) számú határozatában – a 34/1994. (VI. 24.), az 1310/D/1990., a 35/1995. (VI. 2.), a 40/1995. (VI. 15.), a 861/B/1996. és az 51/2004. (XII. 8.) számú határozatát idézve – bemutatja az alkotmánybírósági ítélezési gyakorlat fent is vázolt eredményeit, továbbá utal a Magna Charta Universitatum c.

⁹ A 861/B/1996. AB határozat, a 41/2005. (X. 27.) AB határozat és a 62/2009. (VI. 16.) AB határozat a felsőoktatási intézményi autonómia tárgyában hivatkozik a 40/1995. (VI. 15.) AB határozatra.

¹⁰ A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 32. § (1) bekezdés szerint „[a] felsőoktatási intézmények az oktatók, a tudományos kutatók és a hallgatók számára biztosítják az oktatás, a tudományos kutatás, a művészi alkotó tevékenység és a tanulás szabadságát”.

¹¹ A 41/2005. (X. 27.) AB határozat, 39/2006. (XI. 27.) és a 62/2009. (VI. 16.) AB határozat a felsőoktatási intézményi autonómia tárgyában hivatkozik a 861/B/1996. AB határozatra.

dokumentum 1. és 3. alapelve.¹² Az Alkotmánybíróság a 41/2005. (X. 27.) számú határozatában az Alkotmány 70/F. §-ban és 70/G. §-ban szabályozott szabadságok biztosítékeként és alkotmányos értéknek ismeri el az intézményi autonómiát. Az Alkotmánybíróság az Ftv. első zárószavazását megelőző, az intézményi autonómia tartalmára vonatkozó ítélkezési gyakorlatát a 41/2005. (X. 27.) számú határozatában továbbfejleszti, az intézményi autonómia tartalmát újabb elemekkel gazdagítja. Az Alkotmánybíróság 41/2005. (X. 27.) számú határozata szerint a tudományos tevékenység védelmét szolgáló tudományos szabadság a véleménynyilvánítási szabadságból ered; a tevékenység „a tudomány művelőinek független tudományos műhelyek keretében folytatott párbeszédén és vitáin alapul”, a lényege „a tudományos értékrend külső befolyástól mentes érvényesülése”. Az ezt biztosítani hivatott *autonómia* az „önkormányzati jogokon keresztül valósul meg” az egyetemen és főiskolán.¹³ A felsőoktatási intézményt az Alkotmány 70/G. §-ban szabályozott és az alaptevékenységéhez köthető szabadságon túl „szervezetalakítási, működési és gazdálkodási önállóság is megilleti”. Az önkormányzati és öngazdálkodáshoz kapcsolódó jogait az érintettek választott képviseleti szerveken keresztül gyakorolják; választott képviseleti szervre példa a szenátus és a hallgatói önkormányzati küldöttgyűlés. **Az intézményi autonómia alanya** összhangban a korábbiakkal **a felsőoktatási intézmény, hordozói pedig** az oktatók és tudományos kutatók, és **a hallgatók közössége**.¹⁴

Az Alkotmánybíróság – ebben a határozatában – „autonóm közintézet”-ként határozza meg a felsőoktatási intézményt, továbbá párhuzamba állítja a helyi vagy „területi alapon létrehozott” önkormányzatokkal.¹⁵

Az intézményi autonómia – kivételesen – törvényben vagy a törvény felhatalmazása alapján egyéb jogszabályban korlátozható; nem alkotmányellenes például a felsőoktatási intézmény alaptevékenységének „ellátásához szükséges alapot meghaladó költségvetési támogatás (...) teljesítménykritériumok szerinti elosztása”.¹⁶ Az Alkotmánnyal való összhangnak feltétele az „előre pontosan meghatározott [és] a tudomány szempontjainak megfelelő” szabályozás. Az Alkotmánybíróság szerint az „államot intézményvédelmi kötelesség terheli”. Az állam köteles az autonóm felsőoktatási intézmények hálózatát megteremteni és támogatni.

Az Alkotmánybíróság megalapozottnak találta a köztársasági elnök indítványát, és a megjelölt rendelkezéseket megsemmisítette –, tekintettel az autonómia-elvonás minőségére és súlyára.

¹² 41/2005. (X. 27.) AB határozat, III. rész 1. pont 1.1. és 1.2. alpont.

¹³ Uo. III. rész 1. pont 1.4. alpont.

¹⁴ Uo. III. rész 1. pont 1.4. alpont.

¹⁵ Uo. III. rész 1. pont 1.5. alpont.

¹⁶ Uo. III. rész 1. pont 1.6. alpont.

Az „irányító testület”-et felváltó „gazdasági tanács” szabályozása miatt 2006. augusztus 2-án Sólyom László köztársasági elnök az Alkotmánybírósághoz fordult, és kérte az érintett rendelkezések előzetes alkotmányossági vizsgálatát. A rektor – az új törvényszöveg alapján – a felsőoktatási intézmény szenátusának hatáskörébe tartozó ügyekben döntési javaslatot csak és kizárólag a „gazdasági tanács” egyetértésével terjeszthetett a szenátus elé. Ez ténylegesen az autonómia korlátozását jelentette. Az Alkotmánybíróság a 39/2006. (IX. 27.) számú határozatában idézi a 34/1994. (VI. 24.), az 1310/D/1990., a 35/1995. (VI. 2.), a 861/B/1996., az 51/2004. (XII. 8.) és a 41/2005. (X. 27.) számú határozatainak felsőoktatási intézményi autonómiára vonatkozó megállapításait; ezek fényében az Alkotmánybíróság megalapozottnak találta a köztársasági elnök indítványát a 39/2006. (IX. 27.) számú határozatában.¹⁷

Az Alkotmánybíróság a 39/2006. (IX. 27.) számú határozatában megerősíti a 861/B/1996. és a 41/2005. (X. 27.) határozatok hallgatói részvételi jogokat érintő sorait. A 41/2005. (X. 27.) számú határozat szerint a „hallgatók részvételét biztosítani kell [a felsőoktatási] autonóm képviseleti szervekben és az autonómiából eredő önkormányzati jogosultságok gyakorlásában”.

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája 2006. február 28-án kelt indítványát a tartalmilag összefüggő indítványokkal egyesítve, egységesen bírálta el az Alkotmánybíróság a 62/2009. (VI. 16.) számú határozatában.¹⁸ Az Alkotmánybíróság e határozatában áttekinti és összefoglalja az intézményi autonómiát érintő ítélkezési gyakorlatát. Az Alkotmánybíróság az 51/2004. (XII. 8.) számú határozata előtt született ítéleteiben a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény „keretei között” védte az intézményi autonómiát. Ezt követően az Alkotmány 70/F. §-ban és 70/G. §-ban szabályozott szabadságokból közvetlenül vezeti le az alkotmányos értéként meghatározott intézményi autonómiát.¹⁹ A felsőoktatási intézményi autonómia az alkotmánybírósági gyakorlatnak köszönhetően „elvált” a szabályozástól. **Az autonómia önálló és független alkotmányos érték.**

¹⁷ Kiss László alkotmánybíró vitatta az „állami beavatkozás” döntések által kijelölt szűk határait a 41/2005. (X. 27.) és a 39/2006. (IX. 27.) számú határozatokhoz írt különvéleményeiben.

¹⁸ Az indítványt az Alkotmánybíróság részben megalapozottnak találta, és hiányos tartalmú felhatalmazás miatt az Ftv. 54. § (2) bekezdés második mondatát, és azzal összefüggésben az Ftv. 103. § (2) bekezdés h) pontját megsemmisítette.

¹⁹ Az Alkotmánybíróság a 62/2009. (VI. 16.) számú határozatában az 51/2004. (XII. 8.) számú határozat előtt meghozott határozatok között idézi a 34/1994. (VI. 24.), a 35/1995. (VI. 2.), a 40/1995. (VI. 15.), a 870/B/1997. számú határozatot.